

Havagviat
Munaqhiliqijitkut
Ministère de la Santé

Havagviat Munaqhiliqijitkut
Nunavut Kavamanga
Niqiliqivik 2025

Iluaniiut

1. Kangiqhidjutit.....	4
1.1 Pihimajuq.....	4
1.2 Atugakhaq Ihivriurniq Tikinnahuarutingit	5
1.3 Uqaqatigiingnikkut Havauhiit	5
2. Naittumik Naittut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq	6
2.1 Atugakhaq Ajuqhautingit	6
2.2 Atugakhamut Ajuqhautingit	7
2.3 Atugakharnik Hivunikhaliurutikhat	8
2.4 Atugakhaq Uuktuutit Qanurinihaalu	9
2.5 Tukiliurutit	11
2.6 Havaangit Munarijakhangillu.....	11
2.7 Kivgaqtuutit Atuqtaujut	13
2.8 Kivgaqtugat.....	13
2.9 Munaqtiujut	16
2.10 Nutarannuat Nutaqqatlu.....	17
2.11 Utiqtidjutait Tuquhimajut Timaanik	18
2.12 Ihuiguuutit	18
3. Naunaiqtauhimajut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuaruti imaalu Aanniarviliaqtunut Atupqakhimajait	20
3.1 Ajuqhautit.....	24
3.2 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Angiqtaujut.....	28
3.3 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Ihuaqhaidjutikhat	30
3.4 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Ikajuutikhat imaalu Kivgaqtuidjutikhat.....	32
3.5 Taaktiliaqtunut Nayugangat.....	35
3.6 Uqaqatigiikniq unalu Naunaitkutanik Aadlanut uqaqtait	40
4. Iniqtirutaa	45
Ilaliutihimajuq A: Inungnun Naunaijautit Inungnilu	46

Ilitaqhidjutiit

Nunavut Kavamanga ilitarijumajait tamaita inuit, nunallaat, timiqutillu ikajuqpaktait ihumagijatik, ihumagijatik, inmikkullu atuqpakhimajatik uqaqatigiigutillu, ukuallu inuit timiqutillu ikajuqpaktait nunallaami katimapokaidjutaini.

Nunavut Kavamanga qujagijumajaillu Nunavut Tunngavik Incorporated ikajuqhimmaaqpangmata talvuuna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq ihivriughidjutikhat, ukuallu Nvision Insight Group Inc. ikajuutainnik qaujihaidjutikhanut havaktaunianni.

Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat Ihivriurut

Hunat Tuhaajavut Unniudjutini

1. Kangiqhidjutit

1.1 Pihimajuq

Tingmidjutikhangit taaktiliaqtut qanuriliurutingit akhuurutaujuq inuuhingani Nunavummiut, unalu akhuurutaujuq akinga uumani munarhiliqinirmut timiqutigijangillu. Taaktiliaqtut tingmidjutikhainut tunihivaktut Nunavummiut pivikhanik ajuiqhattiaqhimajut aanniaqtunut kivgaqtuidjutikhat amihuni Canadian urban katimaviit ilaujut Nunavunmi (Iqaluit), Ontario (Ottawa), Manitoba (Winnipeg), Alberta (Edmonton), Nunatsiarmillu (Yellowknife). Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut ilaqaqtut malrungnik hivulirmi ilaqaqtut:

1. Tingmitit uhidjutait: Tamna malikhautikhangit tingmidjutikhangit tamainin nunalaanin Nunavunmi Iqalungnun hivugaanunluuniit katimaviinun pijaangat munarhiliqinikkut ikajuutikharnik.
2. Taaktiliaqtunut Najugangat kivgaqtuidjutikhat: Nunavut Kavamanga (GN) kaantulaaqaqtut havaqatigiigutikhanik niuvvaavingnik najugakhainnik imaalu havagaaqpakhimajut itiqtirvingmi kivgaqtuidjutikhanik tallimani hivuraani najugainni. Hapkua aanniarviliaqtut najugait tunihijut aaniaqtunik uvalu munaqtiujut hiniktarvikhanik, nigidjutinik, uvalu nunami ingilradjutinik tingmitiqarvikmun, munaqhivikmin, uvalu aanniarvingmin munagijautinagit.

Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut munarijauvaktuq munarijauplunillu Havagviat Aanniaqtailinikkut (Aanniaqtailinikkut) talvuuna havagviup Aanniaqtailinikkut Tingmidjutikhainut Pinahuarutikhat Havagviat. GN-kut piniarhimajuq tuninikkut pijaarnikkut havagutunik qilamik, aajjickingniqaqtunik, nakuujunik, nagliguhungnikkutlu.

Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Nunavumiunut ajurnaqhijuq qaliriikmat kavamatuqanit aulaniginik Qularnaijautiqagitut Aaniaqtailinikut Ikajuuhiat (NIHB) havaami, manikhaakhat Inuinarnik ahiinilu Nunaqaqaqtut inuit. Tamna Inuit Nutaqqat Hivulliujuq Hanaqidjutikhangit (ICFI), aulatitivakhimajuq talvanga Jordan Hivunikhangit, angiklijumiqhimajuq ajungnautikharnik taaktiliqiniaqtunik tingmijukharnik Nunavunmi taima piquqtukhat qanitumik tutqikhaidjutikharnik talvuuna inuuhirinikkut hanaqidjutikharnik maniktarvikhangitlu. Qanganuaq naunaijaqhimajut aalanguqtiritit hapkunanga Nunaqaqaqtun Kivgaqtuqtut Kanatami haffumunga Jordan Hivunikhaliurutainun atuqtauniaqtuq hapkununga ICFImun, kitut maliktaujuq aadjikiivjaktut havauhiit aularutaanin uvani 2018mi tadjamin upautiniq hapkununga Inuit nutaqqat.

Aadlamik pijuuq aaniarviliaqtunut tingmidjutikhait Nunavunmi GN-kut tunijuuq Hivitujuumik Aaniaqtailinirmut Ikajuutit (EHB) pinahuarut ikajuqtait pittaqtunut inungnut ihariagijut munarhiliqinirmut hunavaluit, havaat, unalu taaktiliaqtut tingmidjutikhait ikajuutikhat avataani akiliuhianga tunijaujuq uumani Nunavut Aaniaqtailinirmut Munariniq Ihumaliurut aadlallu pingahuujut-ilaujut ihumaliurut (ukunatitut, atan'nguqaq nanminiaqtumulluuniit akiliuhiarutikhat). GN-kut tunihijut aaniarviliaqtunun tingmidjutikhainut ikajuutinik pijaaqtunun havaktinun uvalu inmi nutaqatik haffumuuna GN-kut Havaktiit Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Ikajuutit Pinahuarutit (GEMTA Pinahuarutit), kitut akiliqhijut piimangitut aanniarnikkut munaqhijutit hilataani GN-kut havaktiit nunamingni.

Tadja Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq kingulirmik nutannguqtiqtauhimajuq 2022-mi kiudjutikhanut COVID-19 qalagjuarniq aanniarut imaalu hiqinirmi ittuq Qiqaijalirvia 31, 2026. Qanuriniit inungnun katimadjutit pijauhimajut tunihilutik hakugiktumik tungavikhamik ihivriungnirmun nutaanguqtirlugillu tadja Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat.

1.2 Atugakhaq Ihivriurniq Tikinnahuarutingit

GN-kut tamaat Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq ihivriuhidjutikhat tikinnahuaqtaqhait akhuuqhaidjutikhat ikajuutikhallu:

- Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut kivgaqtuidjutikhat pittaaktut takunaqhutiklu;
- Nunavummiut pijaaqtait aadjikiiktumik aktilaangit aaniaqtailinikkut munagidjutit aalat Kanatamiut; unalu
- Ihuaqtut angiqtauhimajullu aaniaqtailinirmut havaat tunijaujut piinariaqihimajurllu Nunavunmiunut taimaa hapkuat pingitpata nunagijamingni.

1.3 Uqaqatigiingnikkut Havauhiit

Tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq ihivriuhidjutikhat uqaqatigiplugit, havaktauhimajut akkungangni Apitilirvia unalu Ubluiqtirvia 2024, piliuqtauhimajut ilaupkaidjutikhanut tigumiaqtiujunut inungnullu titirlutik naunaiqhilitik ikajuutikhanik aullarangingnaqtumik ihivriuhidjutikhanik GN-kut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq. Katimanikkut havauhiit ilauqatigiingnikkut, ilaublugit, upautiblutik ilauqatigiingnirmun aaniaqtunun, munaqhijunun, uvalu havaktunun talimani taaktiliaqtut najugaini, imaalu anginiqhakkut Nunavunmiunun. Qanuriliurutingit ilaliutijut uqaqatigiikhutik apiqhuqtaujut aanniaviliaqtut munaqtingillu hapkunani aaniarviliaqtut tukkumaviinni Iqaluit, Ottawa, Winnipeg, Edmonton, hamani Yellowknife. Apiqhuqtaujut munaqhiliqijitkut havaktinut, GN-kuungittut tigumiaqtuuqataujut, aaniarviliaqtutlu aimavingni aulapkaijit. Inungnun naunaijautit, piinarialgit Qablunaatut, Uivitut, Inuktitut, Innuinaqtutlu, havaktaujut qitqani Tattiarnaqhilirvia 21 unalu Ubluiqtirvia 9, 2024, tunijaujut 706 nutaanik kiudjutinik (pihimajuq Naunaitkutani A inugiangniitigut aviktuqhimaqut naunaijautit kiujut). Ilikuuqtuq naunaijautit iniqtaujuq hapkunanga Aaniaqtailinikkut havaktinin kitut tunihijut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut kivgaqtuutinik.

2. Naittumik Naittut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq

Tamna katimadjutikhangit aulahimajut ilitagijaangat ajungnautigivakhimajaingit Nunavunmi Taaktiliaqtut tingmidjutikhangit ikajuutikharnik, unalu tamaat pigiaqaqtun tautuminaqtuniklu. Nalvaaqtauhimajut tunijaujut pihimajut angijunin uqautaujunun tapkua atuqtaujut upalungaijautinun uvalu ihuaqhaiblutik katimadjutit:

- Tamainnut atugakhamut ajurhautingit unalu ajurhautingit;
- Atugakhaq hivunikhangit uuktuutikhangitlu;
- Tukiliurutit;
- Ukiuqtaqtumi kivgaqtuidjutikharnik atuqtakharnik;
- Havaangit munarijakhangillu havaktingit aadlallu;
- Taaktiliaqtut uvalu munaqhijut;
- Nutaqqat nutaranuallu;
- utiqtiiffaarniq tuqujup timaanik; unalu
- Ihuiguuutit havauhiq.

Una uigua ihumagijaqaqtuq nanijaujunik ilautiaqtut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat inmingnik, unaugituq Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuaruti (qanurlu munarijauniganik pipkagauniganiklu). Naunaiqjumarutikharnik talvuuna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuaruti imaalu atuqpakhimajait Nunavummiut uumani iliahtakhami ihuaqhaqtauhimajut uvani Ilangani 3 uumani unniudjunmi.

2.1 Atugakhaq Ajuqhautingit

Katimadjutit naunaijaqhimajut atugakhat ajuqhautit Nunavunmi taaktiliaqtut tingmidjutikhainut kivgaqtuutit, uvalu tamaat ajuqhautit pijaarnikkut uvalu tautungnaqtumik. Ihumaaluutit uqaqtaujut qanuqtut Atugakhat naunaijaqtaujuq, ihumaaluutigijaujut pidjutiqaqtut qanuraaluk kangirhininnga GN-kunni havaktinginnit Atugakhami qanuqtullu atuqtaujuqhaq. Tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq tautuktauvaktuq uqaqtiliqtuqhunilu, pidjtaujuq ihuangittumik uuktuutinut ihumagijainniklu ihuittumik. Uqaqtaujuq tamna Atugakhaq havaguillakhimajuq angijumik igluamik naunaijariami atan'ngujanit, unalu taaktiit, taaktiliaqtut tingmidjutikhainut titiraqtingit avikturhimajunilu tukimuaqtiujut amihunik aadlatqiinik ihumaaluutigijaujut, pipkaidjutijuq inungnut qanuqtut ihumagijangit tamna Atugakhaq uuktuutingillu atuqtaungittut, ihuangittuq, unalu ihuarhaqhimajuq. Kiuvaktut ilitarijaujut ihariagininnga angitqiamik naunaittumik nalunaittumiklu iliurariami Atugakhaq.

"Ihuarniq ilaungituq uvani taaktiliaqtut tingmidjutikhainut atugakhat. Piqalluanguinmat nagliguhungnirmik ajurhaqtipkaijuq naunaijariami ilaupkaininnga [talvunga atugakharmut]."

Ilangit Aanniaqtailinikkut havaktiit uqautigivaktait ihumaaluutitik taamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq piqalluanguinmat ihumaliurutikhanik atan'ngujanik, ajurnavjaktumik naunaijarlugit kitkut munaqhijutikhainnik angirutikhanik imaalu ihumaliurutikhanik. Ilangit ihumagijaujut tapkua Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat uvalu atugahat atuqtaujut iiqhimajut atuqtunun auladjutinun, uvalu tapkua ajungnaqtut inungnun paqitjaamingnik kangiqhidjutinik mikhaagun pijaqqat taaktiliaqtut tingmidjutikhainut, hunat ikajuutit uvalu kivgaqtuutit piinagialgit, uvalu hunat havauhiit pijaangini.

"Tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq 90%-ngujuq."

Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut manikhaqtitauvaktut talvuuna NIHB-kut talvuuna NIHB - akiliqhivaktut kinguliqaamik.' Ajuqhautit atuqtaujut hapkunanga pijaangnirmun NIHBkut maliruagahallu kitut ihuangitut GN-kut maliruagahainun. Amihut apiqhuutit taimaa NIHB-kut ihuaqqat manikhaq qanuriliurutikhaq Nunavunmut kihimi ilitarihimajaa akhuurutinganik.

"GN-kut tunihilimaitut munaqhikuni ikajuutinik piqangitumik NIHB-mik. Una allanguqtigiaaqtuq. Manik uumunnga taaktiliaqtut tingmidjutikhait ihariagijangit qaijukhat humit."

Taaktiliaqtunut tuluqtarviit naunaiqhijut qaffinik atugakhamik ajuqhautaujunik. Aulaipkaijit tikuaqhijut Atugakhat, pijutiqarmat ilituqhariagani munaqtit, ihuaqhivaalirutaulaaqtut akhuuqhariagani tikuaqhijutinik ihuaqtunik munaqtikhamingnik, ukualu akhuuqtut munarijaagani aanniaqtut ihariagijailu. Ihumablutiklu aghuungnaqtut ihuaqhijuumirlugit kangiqhidjutit uqautigilugit taaktiliaqtut tingmidjutikhainut havaktut ihuaqhijuumirlugit tuhaqtitinikkut ilagiingnun mikhaagun ihumakkut aaniaqtailinikkut qanuginiit, taangangmik uvalu aalat aangajaangnaqtunik atungnikkut, uvalu aalat ajuqhautit tamangnun aaniaqtunun uvalu munaqtinun. Atugakhat tunihingituq maligakhanik taaktiliaqtut najugait aulapkaijut pidjutigiblugit aanniaqtut uvalu munaqtit kitut atuqtut ajuqhautinik, taaktiliaqtut najugait munagijaujut munagilugit pidjutaugut ajuqhautit uvalu akiligahat imaatun aaniaqtut uvalu munaqtit ataani pidjutaugut aangajaangnaqtunik uvaluuniin aaniaqtunun uvalu munaqtiqarlutik hiniktarviqarlutik.

2.2 Atugakhamut Ajuqhautingit

Ilaugut katimadjutini, ukualuat Aanniaqtailinirmun havaktit tigumidjutiqaqtullu kitut ilaugut apiqhuijunun, apirijaujut naunaijarlugit humi ajuqhautit atuqtaujut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat, imaatun humi Atugakhat nipaingajuq uvaluuniin ihuaqtumik.

Pijuuq ilaujunut, tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat pipkaigituq naamajunik maliktakhat qanurilijutunik kivgaqtuganut aulauqatinilu ihuinaaqata, qanurilinigilu pijutiqaqtut maligitpata malitakhangit aturiaqagitut. Ihagiahungniq naunaijaqhimajut Atugakhat mighaagun humi aaniaqtut uvalu munaqhijut nalaumahuiqata atugakhat pijakhat uvalu humi pijaaqqat taaktiliaqtut tingmidjutikhainut ikajuutit apiqhuutinun.

Ihumagijaujuq ilagijangit Atugakharmut pijuuq pittailijuuq ikajuqtaujumajut ihumaliuffaaqtukhat. Tuqhulaurutiqaqtuq Atugakhamut nakuutqijamik ihuaqhailuni humi ikajuqtaujumajut nutqaqtitauijut aanniarviliaqtut tukkumavianni kihimi ihariagijauniaqtuq munaqtiqarlutik nutaqqamingnik ilamingnikluuniit. Tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq imaalu pidjutiqaqtut pinahuaruti ihuaqhaqtauhimaittut naunaijattiaqpiarutikhanik qanuqtut aallanik hiniktarvikhanik ihuaqhaqtauhimajut havaktaujariaqagtut pidjutauijunut talvani aanniaqtut nutqaqtitauijut Taaktiliaqtut tukkumavianni imaalu pidjutigijakhait aallanik uquarmiuvikhanik.

Atugakhat tunihingituq ihuaqtunik atugahanik munaridjutikhanun tingmidjutinun ihuaqhaidjutinun, ukualuat hulidjutit havaktaujukhat tikitpata tingmitini, ihuaqhaffaariaqagtut tingmidjutit, uvalu/uvaluuniin humi inuit apiqhikpata aalanguqata utirvighainik ubluinik hivuani katimaqatigilugit aanniarviliaqtut tingmidjutait havaktit.

Ilaujut uqaqtut piqaqtuq angijumik piqaluanginirmik ikajuutunik auladjutunik piinagialik tahapkununga ajuqhautiqaqtunun ihumakkut aaniaqtailinikkut qanuginiit uvalu aangajaangnaqtunik atungnikkut ajuqhautit aaniarvingmun aulaqtilugit. Pimmariktumik pijuuq uumunnga hunavalungnik aturninnga unalu ipiraillailaqtijut, piqaqtuq ihumagilugit himmautingit unalu hivumuuqtuq nalunaqtuq ikiklijuumirniq qanuriliurutingit unalu/unaluuniit ihariagijuuq aadlatqiinik ikajuutikhamik piinariaalaqihimajuuq inungnut taaktiliaqtut tingmidjutikhait ilihimajaujuq piqariami ihumamitigut aaniarutilgit qanurittaakhaanik; una ilitagijaujuq hivuliujukhaq.

Unaluttauq, ilaujut naunaiqhihimajut pitqujauhimajut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut aullarvikhat Nunavunmi pittailijauniarunaqhijut, tamna inuk ikajuutikhat naunaittiaqtaujukhaq (naunaijattiaqtaujukhat (e.g., niridjutikhat, ingilradjutikhat), imaalu Atugakhaq 'aanniaqtunut ihuaqtumik' kangiqhiruminaqtumik inungnit.

2.3 Atugakharnik Hivunikhaliurutikhat

Katimadjutit qiniqtauijut anginiqhait kitut Atugakhat uvalu atulingnikkut hivuliqhuqtauijut hapkunanga Atugakhat hivunikhaliugutainun, uvalu piqaqat aalat hivunikhaliurutit tapkua ihumagijaujukhat. Munarhiinnait atan'ngujat apirijaujut uqaquplugit uumani uqautimi, tunivaktullu hapkuninnga uqautinik:

- *Inuit Inuudjuhiini Aturniqaqtut:* Taimaa Atugakhaq ilaliutijuuq ilanganik ilumuurutingit ukunatitut angiqatigiikhutik ihumaliurniq ikajuutikhamiklu uumunnga atauhirmik uqauhilgit inuit ihariagijut numiktirniq munaqtingillu, ihumagijaujuq

uumunngaungittuq "pingittuq" naunaipkaijuq ilaliutigiamilu Inuit Qaujimajatuqangit maliktakhangit. Pijumajun nakuutqijanik ilaliutinikkut Inuit Inuuqatigiingnikkut Akhuurutigijangit uvani Atugakhami aulapkainikkullu.

- *Inuit Hivuliit:* Atugakhat ihuarijaat hivunikhaliurutinun inungnun hivuliunirmun, ukualuat maniliqtuinikkut tingmidjutit munaqhiliqinikkut munaridjutinun. Kihimi, uuktuutinga una maliktakhaq ihuangittuq, taimaa pikmat ihariagininngit uuminnga ihumamitigut aaniarutilgit ikajuqtaunahuat, taimaaluuniit ikajuqtaunahuat ajurhaqtut taimaa tingmidjutikhamik tuuliurumi ihumagijaukpatluuniit ikajuqtaulluanguinmat. "Inuit hivuliq" upautiniq kangiqhipkaqtaujuqhaq hapkunanga qanuginiitigut nangmangnikkut uvalu naghungnikkut.
- *Aulapkaihimarninnga:* Aularanginnarninga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut pinahuaruti akiraqtuutauvaktuq angiglijuummiqhugit akikhangit imaalu talvaniittut inmikkut aanniaqtailinikkut munaqhidjutikhainnik ikajuutikhainnik.

Qaffiujut aallat hivunikhaliurutikhat naunaqtauhimajut ikajuutikhainnik Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq ilaujut:

- Naunaitut maliruakhat kiujutulu
- Pijaangat ikajuutikharnik tamaini ilitagijauhimajunik uqauhirnik Nunavunmi
- Tuuliiqhimaittumik tuhaqtidjutikhat
- Kivgaqtuutit uvalu aaniaqtunun munaqhidjutit
- Tuquffihungnikkut kangiqhidjutiqaqtut uvalu pitquhikkut qajangnaitumik munagidjutit
- Inuliqijikkut ikajuqtikhat
- Aturuminarnit pihimajut Inuit aaniaqtailinikkut ihagiagijainik
- Havaqatigiingniq ihumaliurnikkut-piliurniq
- Akinga tingmijutikhaa ajurhautigijakhaungittuq piinariaqigiami havaangit
- Nunavunmiun aanniaqtun mihigijukhat qajangnairutikharnik, qajangnairutikharnik, ikajuutikharniklu talvuuna taaktiliqiniaqtun tingmijukharnik aulavikharnik
- Pihimablugu idjuhianun

2.4 Atugakhaq Uuktuutit Qanurinihaalu

Avikturhimajuni Ihuarninnga

Piqaqtuq amigaitunik ihumagijamingnik tapkua Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq atuqtauhimaangittuq tamainni Nunavunmi imaalu avikturniinni aallanganiaqtut imaalu qujanginnait, kihimi qaujihaidjutikhat paqitaungittut ihuaqtumik ihumagijamingnik talvuuna. Aanniaqtailinikkut havaktiit tigumidjutiqaqtunilu ilitarihimajait tatun avikturhimanirni aallakkiingniit ajurnarhidjutillu taimaalu itquumajun hapkuat pidjutittaaqtun aallakkiingniirnikkut nunagijaujuni qanuriliurutini ukuallu aallakkiingni nunagijaujuni aanniaqtuliqivingni, ihuarhaqtauhimajun aanniarviliaqtut najurviinni, aallakkiingnilu pidjutiqaqtuni katimajunun. Ihumagijaujuq hapkuat aadlatqiingit

akhuurutauniaqtuq akhuurutaulunilu ihumagijaujukhaq iliurarumiuk Atugakhaq. Amigaitut ihumajut piqaqtukhaungitut aalakiigutininik qitqani Inuit uvalu Inuinaungitut pittiarlutik pijaarlutik uvaluuniin iluaniitut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut kivgaqtuutit (imaa pijaarnirmik taaktiliaqtut najugahait).

"Tamarmik inuit pivaktat aallangatqiiktumik. Qanuqtut aanniaqtut tingmihiqivaktut naunaitkutikhaniklu aanniarviliaqtut tukkumavianni aallangaqpiaktuq avikturnianni. Inuit tamaita havagutigijait avikturhimanirmingni."

Piqaqtuq ihuaqtumik tapkua aadjikiingnikkut ajuqhautit uqautaujaaqtut anginiqhakkut havaqatigiingnikkut uvalu aadjikiiktumik tamaini aviktungniini uvalu havaklugit aalat atugahat ihuaqhijuumigianganik Atugakhat, atulingnira, uvalu inungnun ilihimanikkut uvalu tautungnaqtumik. Ihumagijaujut ihuaqhijuumirlugit pidjutiaqtut qaffiuniit kituni, ilaujut:

- pihimalugit aadjikiiktumik aktilaangitigut aktilaangit attautit aviktuqhimajut taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat uvalu pinahuagutit auladjutait, uvaluuniin iliugaqtaulutik pinahuagutit ataani attauhiinaq nunavunmi-tamainun atangujat havauhiit;
- angiklijuumirlugu ilihimaniq kangiqhimanirlu Atugakhaq unalu ajurnaittut havaat naunaitkutangit, unalu ihumagijanginnik pijug atugakhamut atulirnikhanut; unalu
- ihuaqtumik upautidjutit aghuurutigiblugu Atugakhat uvalu "maligakhait" tapkua pidjutiaqtut Atugakhat tamaini qanuriniini malingitunun, uvalu igluqpilutik igluami ihumamikkut atuqtaulutik ihuaqtumik kiklikhait; unalu
- Piqariaganik Atugakhattitiraffaarlugu uvaluuniit hailijukhat atuqtuup nakuujunik pigiarunmik unalu aturlugit nivingajunik makpiraaniklu, hivunihijutiniklu qahaktunik nalautikut, nunagijaujumi hivunihijutinik katimanigini, inuit tuhaqtitijutainilu.

Hivitujut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq Aallanut Kitunut

Ihivriurninnga naunaiqtaalu piqaqtuq, kihimi tamainnit, ikajuutikhaq hivumuuriami uuktuutinga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq aadlanut pinahuarutimut ilaliutihimajuq uqarluni unalu ihumamitigut aaniarutilgit. Aanniaqtailinikkut havaktiit takungittun piniarungnarhijunik Atugakhamik uukturutimik aularaanginnaqtumik hivitujunikluunniit munaridjutikhanik pinahuarutinik naunaijaqhugillu taapkuat ihumakkut aanniaqtailinikkut pinahuaruti piqaqtun inmikkut maliktakhamik qanuriliurutikhaniklu munarinikkut aanniaqtunun aullaarutinik tuninikkullu kiudjutinik aallangajuniklu munaridjutikhanik. Kihimi, aadlat naunaiqtait ihumamitigut aaniarutilgit unalu ipiraillailaqtut havaat munarhiliqinirmut havaat unalu, ilaliutijakhaugaluq uumannga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq unalu pinahuarut.

Mighaanun qanikkut aanniaqtailinirmun, ilaujut kiguhiqijit kivgaqtuutait ilaujughat ataani aanniarviliaqtut tingmidjutait, tapkua aghuurutit havaktauliqtut ihuaqharlugit hapkua aanniarviliaqtut tingmidjutikhainut pinahuarutit. Naunaiqtaujuq tamna, tamaat, ihariagijaujuq nakuutqiamik ihuarhainiq ukunanit qanikkut aanniaqtailinirmut unalu taaktiliaqtut tingmidjutikhait pinahuarutit.

Imaalu, ihumagijaujuq nagliguhungnikkut tingmidjutit ihumagijaujukhat iluani Atugakhat, pipkaqhugit ilaliutihimajut ilagiit tingmilutik aanniarnikkut pidjutinik nagliguhungnikkut qanuriniit, imaaton aanniarjuaqtunut ilagiinut ilaujut.

Taaktiliaqtunut tukkumavianni naunaiqhijut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq kinguvaktitpata aallanut pinahuarutikhanik akhuraaluk aktuutauniaqtut taaktiliaqtut tukkumavianni auladjutainullu, amihut aallannguqtirutikhat pijariaqaqtut havaktikhaqhiurnikkut, havauhikhainut, ikajuutikhanullu.

2.5 Tukiliurutit

Ilaujut naunaiqhivaktut ihumagijakhainik nutaanguqtiqtaujuukhanik malruungnik tukitaarutitik Atugakhami, ilaujut:

- *Inirnikhaq*: Ihivriurlugu tukihidjutit ihuaqtumik.
- *Qanitturiiktut Ilagiit*: Ihuaqhilugu tukihidjutaa Inuit ihumagijait hunat pidjutiqaqtut qilamik ilagiit.
- *Inirninnguliqtut Inuulrammiit*: Tunihilutik nakuutqiamik atugahanik qanuq Atugakhat pidjutiqaqtuq iningninguqpaliajunun nutaqqanun (imaa munaqtit) uvalu ihumagilugit unguvaqtirlugit kikliit.
- *Taaktiliaqtut Munaqtiujut*: Naunairlugu taininnga naunairiami una pijug munarhimut hunalu qanurittaakhaanik (ukunatitut, medivac munarhi, taaktit).
- *Utiqtiffaarniq*: Ihivriurlugu ihuarninnga uumannga taininnga.
- *Munaqti*: Ihuaqhilugu tukihidjutaa haffumunga *Munaqtiunikkut Maligaq*.
- *Ukiungitigut Naunaijautait*: Nutaanguqtirlugit naunaijautait nakuutqiamik pidjutigilugit aalakiit ukiungit.

2.6 Havaangit Munarijakhangillu

Tamna katimadjutikhangit qiniqhimaapaktun taima Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq tunihimaapaktun ihuaqtumik atuqtakharnik akhurutikharniklu Munarhiliqijitkutnun havaktinun allanunlu havaqatigijaangat talvani taaktiliqiniaqtun tingmijukharnik hanaqidjutikharnik pittiarutikharnik havaktakhangit, havaktakhangit, munagidjutikharniklu. Qafiunigit nunat naunaijatiarniginik tikuaqtaujut.

- *Aanniaqtailinikkut Havaktiit*: Havaktiujut ihumaliugianganik talvuuna taaktiliqiniaqtun tingmijukharnik taima piqangitkumik auladjutikharnik

aanniaqtunik ilihimajainik aulatitijaangat taima ihuaqtun ihumaliurutikharnik aulatitiliqtun.

- *Munaqtiujut*: Atugakhaq ihumagijaujuq aallangulimaitut, pidjataujuq ihuitunik qingijaugitunik munaqtinit atan'ngujanit.
- *Daaktit*: Piqaqtuq ihuittumik ihumagijanginnik taaktingit ihumaliuqtaaqtuq, angiqtaulunilu, talvani ikajuqtaunahuat piinarialik munarinahuaqtunut.
- *Ihumamun Aanniaqtailinikkut*: Piqaqtuq ilanganik ulapiqutunik ukunanit Aaniarviliaqtunut Tingmidjutikhainut Atugakhaq unalu Taaktiliqinahuaq Tingmifjutikhainut Atugakhaq, inmikkuuqtuq atugakhamut akiliqtait tingmidjutikhamut ikajuutikhat pittaaqtunut ikajuqtaunahuat tingmijukhat piinariaaqigiami ihumamitigut aaniarutilgit unalu ipiraillailaqtut mamihaidjutikhat akuniraalukmikluuniit inirniit nutaqqalluunniit ahini munarijaujut pilimaitait nunagijamingni. Piqaginmat naunaitiarniganik qanuriniganik pijutiqaqtunik agirunmik ihumaqattiarniginik ipirailairutiniklu kivgaqtuganik. Atugakhat tunihingituq ihuaqtunik havauhikhainik uvalu ikajuutunik havaktunun havaligata qanuginiik tapkua pidjutiqaqtut aaniaqtunik uvaluuniin munaqtiharlutik ihumakkut aaniaqtailinikkut qanuginiitigut uvalu/uvaluuniin kitut ihagiahuktut ihumakkut aaniaqtailinikkut ikajuutunik aulatilugit ataani taaktiliaqtut tingmidjutikhainut pinahuarutit.

*"Ihumamitigut aanniarutilgit: Anginiqhaq ilaujuq atugakhanun
piqangitumik piqaqtukhaungitut atuqtukhaungitut imaatun
taangatigut uvalu aangajaangnaqtunik. Pigupta uminga
atuqtakharnik, piqarniaqtugut amigaitunik allanguqtirutikharnik."*

- *Munaqhiliqijitkunni Ajuittiaqhimajut*: Amihumik naunaijainiq ihariagijaujuq munarhiliqinirmut ajuittiaqtut qanuqtut atugakhaq iliuraqtaujuq. Tamaitaungittut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut havaktingit piqaqtut hakugiktumik kangirhiniq Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq.
- *Aalat Havaqatigiiktut*: Tuhaumajutit ipiqangitut ilaujunut kangiqhitiagiluagilutiklu nakurataujuq hailijut ilangani Atugakhami.

*"Ihuarnaqtut ihariagijaujut maliguagahani hunat havagiangini
imingajut inuit – hiniktarvingmun tujuriangini uquarmiuvikhamik.
Una pivaktuq naunaiqhimaittumik naunaiqtauhimaittumik
Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut pinahuarutimit. Ilangit inuit
qimaktauvaktut qajangnaqtut qanuriniit. Qimaaviit qajangnaittut
najugakhaittut tujuutigilugit inuit."*

2.7 Kivgaqtuutit Atuqtaujut

Pidjutait kivgaqtuutit atuqtaujut aanniarviliaqtut tingmidjutait tapkua iliuraqtaujaaqut aadjikiiktumik avatiini Nunavut qiniqtaujut inungnun naunaijautikkut apiqhuutinunlu uqautaujunun Aanniaqtailinirmun havaktinun tigumidjutiquaqtununlu. Uqaqtauhimajut pihimajut talvuuna nunalaani ihivriudjutikharnik naunairutiquaqtuq taima Nunavunmiutat tautugumajut nunaptingni ikajuutikharnik atuqtakharnik hanigainik taimaitunik:

- Niriuktaujut kiudjutit ikaarniit apiqhuutinun uvalu apiqhuutinun.
- Kiklikhait kitut aaniaqtut niriuktut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut ihuaqhaqtauhimajut uvalu tuhaqtitaulutik, uvalu qanuq hapkua tuhaqtitauniaqtut inungnun.
- Piinariaaqiniq ajurnaittunut ikajuutikhat ukunatitut nunami ingilravikhanginnik inungnut itiqtirvingmiittut unalu kitulluaq akiliqpagait ikajuutikhanik.
- Atuqpagait aanniaqtunut/ikajuqtaujuksanut qajangnaitkutikhanut.
- Atuqtauraanginnaqtukhaq qanuriliurutikhaq tuninikkut ilitturipkaidjutikhanik uqarutikhaniklu amigaitilaanginnik ukununga havangnairaangat havagutinik atuqtauttaqtun inungnin/munaqtinin.
- Atuqpagait havaqatigiiklutik atanngujanut talvanilluaq taaktiliaqtut tingminahuat pidjutiquaqtut ajuqhautiqalirumik. Apiqhuijut uqaqhimajangit ihumaaluutigijangit tutqittiarnaqtumik unalu ajuqhautingit iluani Atugakhat, haffumanilluaq ihumaaluutigijangit unalu aulapkainingit tingmidjutikhanut inikhautikhangit.
- Ihagiahungniq ihuaqtumik titirarmik naunaijaqhimajut aviktuqhimajumi kivgaqtuutit atugahat taaktiliaqtut tingmidjutait uvalu ilaujut munagijakhait GN-kut havaktiit naunaijaqtauhimajut. Havaqatigiplugit una, pijariaqaqtut ihuaqtumik ikajuutikhanik tingmidjutikhanut titiqqanik naunaittumik aanniartut munaqhijillu kangiqhimajukhat inmi munarijakhamingnik havaktakhamingniklu, imaalu qanurilidjutaungittut maliqatingittaanginni.

Taimaa una titiraqhimaninnga taiguagakhap naunaiqtait naunaiqtanginnik pijut uumunnga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat, amihut kiujut ilaliutijut ilaliutijuq ikajuutikhamut naunaitkutangit aulapkainirmut maligangit, qanuriliurutingit titiqqat, piinariaaqihimajurlu naunaitkutanga titiqqat, naunairiami hivitujumik piinariaaqihimajut tamarmingnut havaktinginnut inungnutlu.

2.8 Kivgaqtugat

Katimatilugit, Aanniaqtailiqijit havaktiit, tigumidjutiquaqtut, uvalu ilaujut naunaijaijut ikitunik ihumaaluutinik ilaujut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut pinahuarutit ilaujut pijaarnirit ikajuutit, tingmidjutikhainut havauhiit, aaniaqtut munagijait, uvalu ihuinaagutit ihuinaarnirmun tahapkununga munagidjutinun.

Mighaagun qujaginaq ihuaqhaqtauhimajut uvaluuniin aalanguqtirniit ihagiagijaujut pittiarlugit pijaarnikkut pijakhat hapkununga taaktiliaqtut tingmidjutinun piquaqtuq

ihumaliurutinik tapkua pidjutiqaqtut aalakiinik ilihaidjutinik. Qaffiujut hapkuat pijut nutaqqanut, ukunatitut biibinnuat piittumik munarhiliqinirmut naunaitkutat piliuqtauliqtut taaktiliaqtut tingmidjutikhait tuniluniluuniit kiguhiqijiinut piinarialeqihimaniq nutaqqanut qaangiutihimaittumik malruungnik ukiunik. Ihumagijaujurlu nutaat nunaqaqtut Nunavunmi pijaaqtait aanniarviliaqtut tingmidjutikhainut ikajuutit qilamik nutaqiuhimaittumik 90nik ublunik. Ihumaaluutit uqaqtaujuullu pittaarnikkut havagutinik inmiikkut, imaatun kikliqaqtukhaungittunik uqaqtikhanik Atugakhami qin'ngidjutauleimaittun ilangit inuit pijaarnikkut ihariagijaujunun munaridjutikhanun, ihariaginirmilu ihuatqijaujumik havagutimik tuninikkut ilaupkaqtauleimaittunik havagutikkullu ihivriurutinik qilamik.

Apiqhuutit mighaagun ihuaqhaqtauhimajut uvaluuniin aalanguqtirniq Atugakhamun pittiaqhugit aaniaqtut tingminikkut ikajuutit angigutikkut uvalu GN-kut imaa "akiliuhiat kinguliit atuqtakhat" pidjatauut aalakiinun kiudjutinun. Akiit hapkununga inungnun uqautaublutik ihumaaluutikkut, tamangnik pidjutiqaqtut hilataani-akiit ilanginun akiligahanun imaalu hulaqutinun akiliqtuinikkut pijakhat ilanginun inungnun. Pidjutigiplugit akiliqhiqatigiiktut ajuqhautaujut, ihumagijaujuq tamna Atugakhaq angiglijuumiqtakharaluangit tukihidjuraa kitkut pittaqaqtait hiniktarviit akikhangit. Ihariagininna ihuarhainiq Atugakhami ilaliutigiami ihumamitigut aaniarutilgit ikajuqtaunahuat uqaqtaujuq, ihariagikmat naunaittumik tainiq Atugakhami; naunaijautigilugu, atauhiq kiujuq naunaiqtaa Atugakhaq naunaiqtaujuukhaq naunairiami tingmidjutikhangit ikajuutingit tunijaujukhaugaluat inungnut piittumik pingahuujut-pijut akiliuhiarutikhat.

Aanniaqtailinikkut havaktiit apirijaujun taimaatun ihuarhaidjutikhat aallanguqtirnikkullu ihariagijaujun pitqujauhijaujunun aullaariami qanitqijaujumun angiqtauhimajumun havagvikmun hanaqidjutikhanun (imaakiaq Iqaluit, Yellowknife, Edmonton, Winnipeg, uvaluuniit Ottawa). Ilangit kiuvaktut ihumajut ikajuqtaunahuat ihariagijaujukhaq akiliriami akingit tingmijumagumik qanitqijaujumut angiqtauhimajumut munarhitkut, taimaa ihumamitigut aaniarutilgit unalu ipiraillailaqtut taaktiliaqtut, hivulliutijakhaq tikkuqaqtaujuukhaq ihuatqiaq munarhiliqivingmi munarijaugiami. Ilangit kiuvaktut apiqhuqtait ihumaliurutinga tunuanit ihariagijaujut ikajuqtaunahuat akiliriami tingmidjutikhamut nuutkumi atauhirmut angiqtaujumik ikajuutikhamik havagvingmit aadlamut.

Aanniaqtailinikkut havaktiit apirijaujun naunaijarlugin ihumaaluutitik taimaatun naunaijarnikkut aanniaqtukkut aullaarutinik aallanguqtirutiniklu ihariagijauniaqtun. Tamainun, Aanniaqtailiqijit havaktiit uqautigijait piumalutik ihuangnikkut, nakuutqiamik tuhaqtitinikkut inungnun, uvalu naunaitumik atugahanik mikhaagun tingmidjutikkut ihuaqhaidjutit uvalu utingnikkut havauhiit. Qaffiujut ihuaqtut ihumaliurutingit piliuqtaujut angiklijuumiriami pittaarninna piliuriami tingmidjutikhamut ihuarhainiq, unalu amihumik ihuaqhaujuq hivulliqaami tingmidjutikhanga iglunga taimaa mamihaijjutikhaillu iniqtirumiuk ihumagiami inuup qanurittaakhaanik qanuraaluklu tamaat utiffaaqtuq

iglumini. Naunaitut maliruakhat atuqtilugu hilataani kivgaqtugap agilrami nunagijaujumi uqautauhimajulu, ihariagijauvlutiklu nakuutqijamik ulapiqutinik aulaariami kivgaqtugat qimaktaukpata munaqhiqarvikmit.

Ihumagijauniq tunijaujuq ihariagininnganut ihivriuriami ihuarhigiamilu ikajuqtaunahuaqtunut munarijakhangit unalu/unaluuniit Ikajuqtaujumajunut Tingmijjutikhaa Angirutinga. Ihagiahungniq angiklijuumirlugu munagidjutit uvalu kiunautit anginiqhaujuq pidjutaujuq kiudjutini. Ilangit ihumajut maligahat uvalu munattiagut uvani Kivgaqtugap Tingminikkut Angigutit aghuurutaungitut, uvalu pidjutiqangitut kingunginamik upautidjutikhanik. Havaktit uqaqtut munaqtiujut ilaani munaqhitiajitut aanniaqtumik taaktiliaqtut aullaqhimatitlutik. Ilangit uqaqtut Atugakhaq naunaittuq kihimi maliktaunginnangittuq, ihumagiplugu ihumaaluutigijaujuq ittuq uuktuutimingni unaungittumik taininnganik. Aadlat naunaiqtait ihumagijanginnik ikajuqtaujunut mutaqqikhanullu ihariagijut naunaittumik qanuriliurutingit pingitkumik. Amihut uqatiaqtut aturniganik kiujutinik ajikiiniklu kiujutinik ihuaginiganik inuujuhirmik.

Ilaujut qulaani, ilaujut apigijaujut uqarlutik hulidjutinun tapkua havaktaujaaqtut humi inuk ihumagijaukpat pingitpagit inmi munatik munarijakhatik malikhugit Ukua Inungmi Tingminikkut Angirutit. Qaffiujut ilauqatauhimajut naunaiqhijut ihariahuutaujunik angitqijanik kiunnaqtunik tamangnik aanniaqtut imaalu munaqtiujut. Ilangit taijaujut piliuriami naunaittumik qanuriliurutinik ikajuqtaunahuaqtunut ihuarhaqtaujut taaktiliaqtut tingmidjutikhait kihimi milviliangitut uvaluuniit taimaaqpaktut hivuagut uqariiqhimaitumik. Amigaitut ilaujut tughiqtut ihariahungnirmik maligatigut aktilaangit ihuaqhaffaagiangani akiit inungnin kitut pidjutiqangitut nigigutunik. Pitqujiujullu tapkua qujaginaq ahiguqtirnikkut igluanun uvaluuniin hiniktarviit pidjutaujut aaniaqtumin ilaujukhaujunin angigutinin, kivgaqtugap munaqhijukhat akilirlugit. Ihumagijaujuq piqaqtukhaugaluq amihumik ajurhautinik hakugitqiamiklu atuliqtitaugiami uumannga Taaktiliqinahuaq Tingmijjutikhaa Angirutinga.

Taima hakugiktumik ihumagijauvakhimajuq pidjutikharnik kiudjutikharnik qanuriliuqtuniklu. Kihimi, ihumaaluutit uqaqtaujullu kikliqaqtunik piinarialeqhimaniq ikajuutinik aanniaqtunun uvalu munaqhijunun kitut talvaniipkaqtaulimaiqhimajut taaktiliaqtut najugaini. Hapkuat inuit qimaqtaaqtut qajangnaqtunik, imaatun pidjutiqarlutik ilihimangittumik nunalipaujani qimaaviqangittumik imaaluuniit aihimalutik. Naunaittuq naunaijainiq ihariagijaujuq qanuqtut munarigiami hapkuat qanurittaakhaanik. Talvuunalu, inuit nutqaqtitaungitun tingmitingnik ajungnautiqarniaqtun pijaangat munarhiliqidjutikharnik munagidjutikharnik piqaqtukhat. Una hanaqidjutikhaq ilitugipkaktajukhaq tamangni GN-kut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq unalu NIHB Pinahuaruti. Atauhiq apirhuqtaujuq naunaiqtaa taimaa ikajuqtaujumajut munarijukhat qanuriliurutingit, akhuurutaujurlu pittailigiami ihariagijaujuq munarhiliqinirmut mamihaidjutikhat.

2.9 Munaqtiujut

Tamna katimadjutikhangit qiniqhimaapaktun qaffiujunik ihumagijaujunik aulahimajut talvuuna taaktiliqiniaqtunik tingmijukharnik munaqtingit. Inungnun naunaijautit uqagaujut tutqighaqhugit Nunavunmiun ihumaaluutiqagtut pittiaqhugit maliguagahat uvalu atuqtaujut angigutikkut munaqhijunun.

Taaktiliaqtunut tukkumavianni uqaqpaktut ajuqhautaujunut himmauhirnirmun, qanuqtullu Atugakhaq aktuutauvaktut hingaijunut. Unipkaaqtut munaqtit ikitpaliavaktut ikiniqhanik hitamani saniunirni. Ihumagijait atugakhat kiudjutaungitut atuqtaujunun hingaijanun aaniaqtunun kitut aanniarviliaqtut tukkumavianni siksiujunun saivani havainirni – qanuriniit ihumaalungnirmun inungnun kihimi munaqtitik. Apiqhuijut uqautigijakhainik ilaliutauhimajuq aallatqiingujut kiudjutainik, ilaliutilugillu pijumajainik umani Atugakhami pilahilugit ihuiguutit tukhiutaini tingmijumablutik utirumajut hivikitqijanik hitamat-havainirni hivituningat, tunihilutik naunaitumik pidjutiqtatut qanurilinganingit munaqtiujut himmauhirumagumik uvaluuniit ainarirumagumik hivikitqijaujumik, unalu ihuaqtumiklu Atugakhat ihuaqhautigigumikku aanniaqtut qajagijaujunut ihumaaluutigijangit, imaatut qanurilinit ilaqaqqata nuliqinikkut pidjutiqaqtunik qajangnaqtut, uvaluuniit munaqtiujuq himmauhiqtaujukhaukpat qilamiurlutik.

Pitqujauhimajut ihumagilugit tunijauluni piliuriami katimajut ajuittiaqtunut munaqtiujukhat hailijukhat ikajuriami tapkuninga akuniraalungmik talvaniittukhat taaktiliaqtut tingmidjutikhait unalu taaktiliaqtut tukkumavianni – unalu hingaijunut taaktiliaqtut unalu tahapkuat ajurnatqijaujuq taaktiliaqtut qanurittaakhaanik ikajuqtikhaniklu ihariagijanginnik.

Qaffiujut ihumaliurutingit piliuqtaujut ihuaqhigiami munaqtinga pittaarninnga naunaitkutingit angirlugillu havaanga. Uqaqtaujuq ihariagijaujuq tunigiami malruungnik munaqtingit ilangani, una uuktuutigillaklugu, taimaa aanniarviliaqtuq angajuqqaangugumi tingmigumi biibinnuamut, timimitigut ajurhauilik, aaniaqpiaqtumikluuniit munariniq. Kiuvaktut naunaiqhugillu akhuurutingit pigiami angirutimik tuglianut munaqhaijmut, ilaupkaigumiuk NIHB Pinahuarut.

Ilangit ilaujut pitquijut qilamik munaqtiqaqtiqarlutik humi aaniaqtuq 65nik ukiuqaqat avatqutuguluuniin, uvaluuniin uqauhikkut ajuqhautit tadjja. Amihut unipkaaliuqtit akhuuqhutik akhuurninnga ihivriurninnganut munaqtinga pittaarninnganut atauhillaatqarlugit. Pitqujait hivitutqiamik ilaliutinirmik piluni qiniqtuq qaangiutijuq timimitigut pittaarninnga—ukunatitut taaktiliaqtut pihugiami, uqaqtaaqtuq, munarigiamiluuniit puukatangit—ihumagilugulu aanniarviliaqtup hivitutqiamik ihariagijanginnik, unalu uqauhinga kangiqhipkaininngalu, unalu ihumamitigut aanniarutilgit ikajuutikhat.

"Aanniarviliaqtut najugait ihariahuktut amigaitunik Inuktitut-uqajuktut havaktit. Iningnikhat ajuqhaqtut tuhaqtitilutik avaliingaaqtitaublutiklu."

Qaffiujut ihumaaluutigijaujut ilitarijaujut ihumaliuriami munaqtiujut pittaarninnga ihuarninngalu. Ilangit kiuvaktut itqaijut aaniaqtuup nanminik qatangutiriitluniit qanuriniganik ihumagijaujukhaugaluq ilaulaarnigani ihumaliurutini. Ihumaaluutit uqaqtauvaktun mighaagun aanniaqtuni munaqtiujunilu uqaqatigijakhaungittun—imaatun ilaujun maligakkut uqaqatigijaungittunik pitquidjutinik—imaalu ihariaginiq naunaittumik havagutunik kiujaami. Ihumagijaujuq atugakhaq aallanguqtiqhimajuq piijaqtitaumaplugin inuit nutqaqtitaun aanniarviliaqtut tukkumaviinnin talvannga munaqtqijin. Kiuvaktut ikajuqtauvaktutlu ihuaqhaqhugit ikinniqhanik ajuinmata, munaqtit, piliuqhutiklu auladjutikhainnik naunaiqhugit taapkuat ilitquhiit ihuittumik. Kingulliqaami, piqaqtuq hakugiktumik ikajuutikhamik pihimagiami munaqtingit kiujukhaq Munaqtiujumut Tingmidjutikhamut Angirutinga, ajurhautiqarluni ukunatitut akilirialgiit ahiruqtaujunut, pilimaittuq hivunirmi munaqtingit havaangit, unaluuniit utiqtiffaariami akingit pijug pingittaamingnik tikkuqaqtauniq.

2.10 Nutarannuat Nutaqqatlu

Tigumiaqtuuqataujut uqaqtait ihumaaluutigijaujut pijug qanuqtut biibinnuaq tingmijjutikhaa munarijaujuq uumani Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq. Unalluaq, qin'ngijauninnga tuglianik munaqtinganut nutarannuat piqaqtuq biibinnuat piqaqtut, ilaani, pittailijuq biibinnuaq tingmigiami maamanganut.

Ihumaalutiqaqtullu tutqighainirmun qitqani Kavamatkut Nunavunmi aanniarviliaqtut tingmidjutikhainut pinahuarutit uvalu ICFI. Ilanginni, ICFI manikharniq atuqtaujuq ikajuriami biibinnuat nutaqqanullu tingmidjutikhait. Kihimi, qaliriiktut munarijakhangit ukunanit malruuk ilihaidjutit piliuqtuq titiqiqinirmut unalu ajuitaminik uuktuutingit, iliuraqtuq aadlamik ajuqhautinga qanuriliurutimut havaktinginnut. Tigumiaqtuuqataujut uqaqtut ihariagininnga nakuutqiamik ihuarhainiq ukunanit hapkuat pinahuarutit ihuarhigiami ikajuutikhamut tuniqhaininnganik.

Ilaujut tunihijut ikitunik paqitamingnik uvalu pitquidjutikhanik ilaujut nutaganuanun uvalu nutaqqanun iluani taaktiliaqtut tingmidjutait. Ihumagijaujut ilaujut anginiqhakkut atugakhat ihuarnikhainik qanuriniit ilaujut nutaqqat ilaujut angajuqaat, nakuutqiamik hanaqidjutait angiqtauhimangitut nutaganuat tingmitini, uvalu hiniktarvikhaqaqtut upautiniit humi attautit qiniqhiajut ipigalaingnikkut mamitingningmik tingmijukhat nutaganuanun. Ilangit kiujutiqaqtut atuliquajaujunik pipkaijut agajuqaanik aniqatiriigiagani nutaqamingni Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainutmi ikajuriagani qatangutiriit utiqtifaarniginik, hivitujumik ahivariagani akturniqalaaqtut utiqtitaagani ahiaguluniit aaniaqtunik manikhaakhainik munaqhijutinik. Ilagiarutit nunat naunaitiariagani ilaqaqtut aulaariami nutaqanut aaniagitaagani naunaipkutini, aulariami ilaqaqtut malriaqaqtunut, pigiarutinik

nutaranuaq malruungnik aulaarnirmi, nutaqiqivingni maliruakhainik, qatangutiriilu ihuaqhafaarniginik hivunikhami Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut.

2.11 Utiqtidjutait Tuquhimajut Timaanik

Una atugakhaq ihivriughiniq apirijait Aanniaqtailinikkut havaktiit aallallu uqaqujaujun ikajuutini tunijauhijaujun ataani "Utiqtidjutait tuquhimajut timaanik" iluaniittun Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq qanuqtutlu taapkuat ihuaqtun. Kiuvaktut illittuqhitijut utiqtiiffaarniq tuqujup timaanik upalungaijarninginiklu timaanik naunaitariaqaqtut pidjutiqaqtunik timaata arjanguqtiutikhanik unalukinamit akiliqtauvagiakhanik. Ihumagijaujurlu Atugakhaq ihuaqtumik ihuaqhingitaa utiqtidjutait tuquhimajut timaanik qaangiutijuq akuniraalukmik ihumamitigut aaniarutilgit munarijaujut; Kihiani, una uqautaujuq Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhami.

2.12 Ihuiguahuutit

Tamna Taaktiliaqtut tingmidjutikhainut ihuiguahuutainut havauhinga akhuurutaujuq ilanga uumangga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat pilaqutiniaqturlu Taaktiliaqtut tingminahuat atuqtamingnik. Atauhiq hitamanin kiudjutait hapkununga inungnun naunaijautinun, uvalu amigaitut aanniaqtut uvalu munaqhijut kitut apiqhuqtaujuq, uqaqtut ihuiguahuutimangnik uvalu pihimablutik havauhikhaanik ilangini.

Aktilaangit ihuarijait ihuiguahuutikkut havauhiit unniudjtaujuq naunaijautini, naamavjaktuq 45 pusat kiujut naunaijaqhimajut imaa "hivuani" uvaluuniin "ihuangitut" ihuarijaat ihuiguahuutikkut havauhiit, uvalu attautimukhutik 33 pusat naunaijautaujut "ihuangitut" uvaluuniin "ihuangitut". Ihumaliurutit ihuaqhijuumirlugit ilaujut havaklugit inmikkut aanniarnikkut ihuiguahuutinut havakti uvalu havauhiit pittaalirlugit.

Aanniarviliaqtut uvalu munaqhijut apigijaujut uqautigilugit inmi atuqhimajatik ihuiguhungnikkut havauhiit atuqtilugu uqautiginikkut apiqhuutit tapkua havaktaujut aanniarviliaqtut najugaini. Qaffit unniudjtaujuq pihimajut uvaluuniin atuqhugit ihuiguhungnikkut havauhiit una ihuittumik pihimajut. Piqaqtuq ilanganik ihumagijanganik tamna ihuiguutigijaujuq havaanga iliuraqtaujuq ihuangittumik. Kihimi, ikitut inuit uvalu munaqhijut kitut ihuiguahuktut ihumaliugutit unniudjtaujuq kiudjutinik tapkua ikajuutaujut inmingnun, uvalu inmi ihuiguahuutitik angiqtauhimajut, uvalu nakuujumik qanuginiit maliktaujuq. Uqaqtaujuq amihut ihuiguahuutaujut pidjutiqaqtut angiqtaunikkut munaqtiujunut.

Ilauqatauhimajut uqaqhimajangit hamna unnirluutigijangit tukhiutigijangit piliriakhaq ilagijaujut aulattittijit, una ajuqhautingit unalu hivitujumik havagvingmit, ilaliutigangit ihumagilugillu uuktuutikhangit iniqtaujuqkhat. Kiuhimajangit ajurnanggittangit piliriakhaq ukunangat angijaaqtumik hakugikhinahuarlugit ikajuqtaujuumajunut tikkuahugit munaqtiujut.

“Amigaitqijat titiraakhat pipkaijut inungnut ikiniqhanik ihuarniganik atuqtuq.”

Ilaujut pitquijut tapkua ihumamikkut ihumaliurutit havaktauhimajut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut havaktit uvalu aalat havaktit havaktaujukhat "nakuutqiatigut piumajaitigut nutaqqap." Una uuktuutigillaklugu, apirhuutiqarumi angirutimut pittaarninnga tingmigiami angajuqqaamut munaqtiujulluuniit, una maliktakhaq atugakhamut hivunikhaliurutit. Ilangit pitqujaujuq piqaqtuq havaamik inmikkuuqtunut timiqutigijaujunut, ukunatitut Havagvinga Nutaqqanut Inulramirnnullu Uqaqtikhaanik, ihuiguahuutaujut havaangit pidjutiaqtut uumunnga taaktiliaqtut tingmidjutikhait.

- Aanniaqtailinikkut havaktiit tautukpaktait ihuiguahuutait havauhiit naunaitpiaqtut, kihimi pilimaittait taaktiliaqtut tingmidjutikhainut. Ilanginni, nalunaqtuq kina piinariaqaqtuq tunigiami ihuiguutigijaujuq. Ihumaaluutit uqaqtaujuullu ihuiguahuutait ilaani munarijaujut inungnit piittumik munarhiliqinirmut ajuitaminik, taimaa ilihimaniq ihariagijauniaqtuq.
- Ihumagijaujut ihuaqhaidjutikhait ilaujut:
 - Piliurluni inmikkuuqtumik ihuiguahuutaujut havaktinganut munarhiliqinirmut unaluuniit munarhiliqinirmut qanurittaakhaanik.
 - Havaklugit havauhiit pijaarlugit, hivajautikkut ikajuutit pihimaitumik titiraqhimajunik titiqqanik.
 - Pijaangini ihuiguhungnikkut ihumaliurutit pidjutiaqtut nagliguhungnikkut uvalu ihumagijaujut inuup hulaqutinik.
 - Tunihimaaqtukhaq naunaitumik malikhautikharnik havaktunik munagidjutikharnik uuktugiangani atugakhat tuhaqtitijaangatlu aanniaqtunik talvuuna ihuagijaungitunik hanaqidjutikharnik ihumaliurutikharniklu.

3. Naunaiqtauhimajut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuaruti imaalu Aanniarviliaqtunut Atuqpakhimajait

Una ilanga unniudjutip turaanganiqaqtuq aanniaqtukkut aullaarnikkut atuqpakhimajainnik Nunavunmiunnik. Hivuliq ikajuutit kangiqhidjutinik haffumunga titiraqhimajumun unniudjutini uqautiginikkut apiqhuutit havaktaujut amigaitqiamik 70 inungnik uvalu munaqtinik taaktiliaqtut najugaini, uvalu qanuginiit inungnun naunaijautit kitut tunijaujut avatqumajumik 700 ihuaqtunik kiudjutinik. Ihumagijaujut uqautaujut Aanniaqtailinirmun havaktinin aalallu tigumidjutiqaqtut apiqhuqtautilugit unniudjutaunut uvani titiraqhimajuni, taimaali naunaijautit tunijaujut uvani Naunaitkut 1 haffumuuna 8 pihimajut kiudjutinun inungnun naunaijautinun.

Uqaqatigiblugit aaniaqtut uvalu munaqtiit taaktiliaqtut najugaini, naunaijaqhimajut inmi taaktiliaqtut tingmidjutait atuqtait ihuangitut uvalu ihuaqtumik. Anginiqhaq ilaungituq uvalu ikajuutit ihuangitut pihimajut tingmidjutikkut ihuaqhaidjutinik uvalu tapkualuat ihumagijaujut naitut tuhaqtidjutit tunijaujut tingminikkut uvalu tapkua hivitujumik nutaquqtut utirlutik atuqtaungitut kihimi.

Piqaqtuq amigaitunik ajuqhautinik tapkua aanniarviliaqtut tingmijut naunaijaqhimajut pittiaqhugit taaktiliaqtut najugait. Aaniarvikmut aulaariami atuqhimajait ihumalungnaqhilaqtut, kihiani Nunavumiut takuupkaijut ahuguarniginik aturniginik amihut akhuurutit ajuqhautilu atuqhimajamingnik. Naunaiqhimajut atuqpakhimajait ihuaqhaqtaulajut takugumik havaktinginut taaktiliaqtut tukkumavianni, aanniarvingni, imaalu tamainni taaktiliaqtut tingmidjutikhainut havaktaunianni. Amihut uqaqtut mihigijut pijut inminik-uqaqtaminik naunaiqturlu qanuqtut inminik-pipkaijuq ilaani "pipkaijuq."

Amigaitqijait ihuittut atuqpakhimajait atuqtauliqtut inuit itiqtirvingmiittut itiqtirvingmi. Amigaitqijaujuni inikhainnit kiujauhimajuq aanniarviliaqtut tukkumavianni takuniarungnarhivuq ihariaginiit inuit hiniktarvingni ikajuutaulimaittungnarhijullu tuninikkut ikajurutikhanik hulidjutiniklu.

"Tamna idjuhinga hiniktarvingmiiguvit ilingnik. Apiriguvin ikajuqtikhangnik uqaudjaujukhaujutit ilaungitutit [aanniarviliaqtut turaarviup najugaat]."

Aulauqatit ajurnatqijat ihumagijaujut, itqaumavlutik ihumaliurangata aulariami ihuaqhaqhimajulu hanajauvaktut hurried-mik upalugaiqhimitumiklu.

"Nakuuqpiaqtuq uqaliraangavit kinguliqpaamik, talvannga akhuuqtuq apirilirungni 'huuq uqaqqit taimaa -minitmik?'"

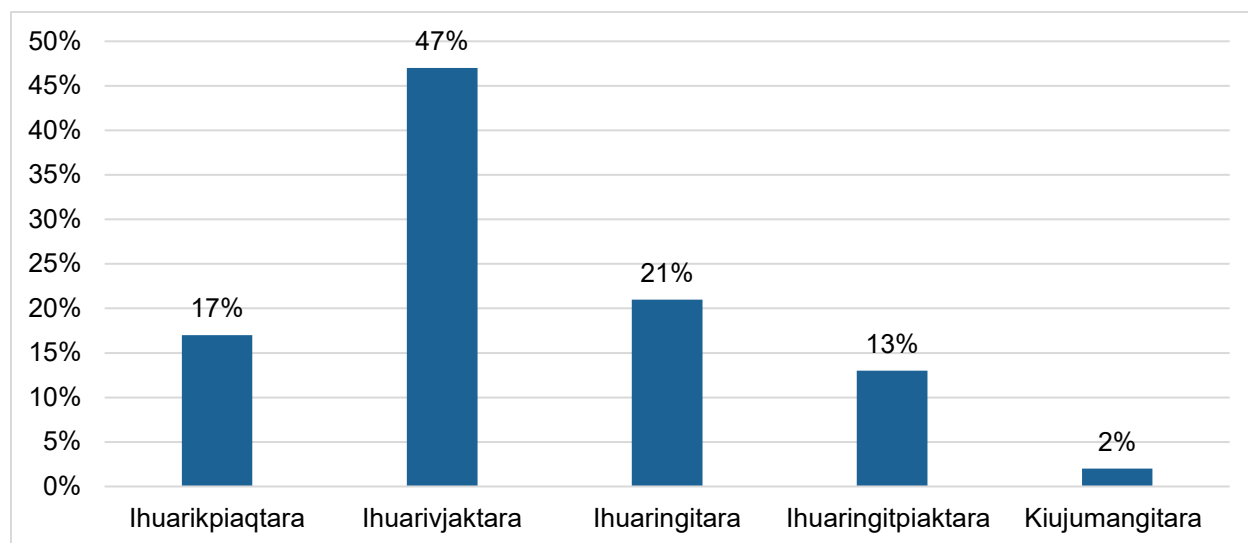
Tamna auladjutikhangit ajungnautiqaqtunik tingmidjutikharnik ihuaqhaidjutikharnik ilitugidjutikharniklu havakhimajut naitumik ilitugidjutikharnik anginirmik, ukuninga ihumajunik qullirutiqaqtunik inungnik aanniaqtunik tingmijukharnik aanniaqtunik,

nutaqqangit, ilagijaingit, munaqtingit, hivunirmunlu nunalaanun, tingmitingnun, tingmitingnun, allanunlu.

"Taaktiliaqtut tingmidjutikhainut atuqtaujuq tuhaqtittijaanginni taaktiliaqtut tingmidjutikhainut 2-3 havainirni hivuani naahurijaujuq aullarvikhanik. Tadja imaittuliqtuq 1 ubluq anginiqhaq, ilaanilu ikaarnikkut."

Haffumuuna inungnun naunaijautit kiujut apigijaujut uqautigilugit inmi aktilaangitigutik nakuunikkut taaktiliaqtut tingmidjutinun. Tamavjaita napait, 47 pusat, kiujut uqaqtut "nakuugijaat" taimaalu 17 pusat unniudjujuit quviagiqpiaqtait. Imaatut atauhiq tallimanit, 21%, naunaiqtauhimajut "ihuarijaungittut" imaalu 13% uqaqtut "ihuangittut".

Naunaitkut 1 – Aktilanga Ihuarinia Tamaini Atuqhimajut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhait (591 Kiudjutait)

Kiuvaktut apigijaujut tamainun aktilaangit nakuunikkut tautuknaqtut taaktiliaqtut tingmidjutikhainut pinahuagutit. Qanurilinigit naunaijaunmit uqautaujut Naunaitkut 2 ataani naunairutaujuq agitqijamik nakurutaujunik pijutiqaqtunik ikajuutinik pijauhimajunik munaqhini taaktimit, ikajuqtaujaagani munarijaagani aaniaqtunik taaktiliqijutikhainik, ihumagivlugitlu ihuaqharniginik utiriagani nunagijaujumi. Mikiumik mikitqiaq qanuraaluktut nakuuninnga uqaqtaujuq pimmariktumik piplugu tingmidjutikhaq ihuarhainiq, hiniktarvikhat ihuaqhaininngit, unalu nunami ingilravikhanginnik.

Kiudjutingit ataani iliuraqtait ikajuqtaunahuat' qanuraaluktut quviagijait uumunnga taaktiliaqtut tingmidjutikhait pinahuarut:

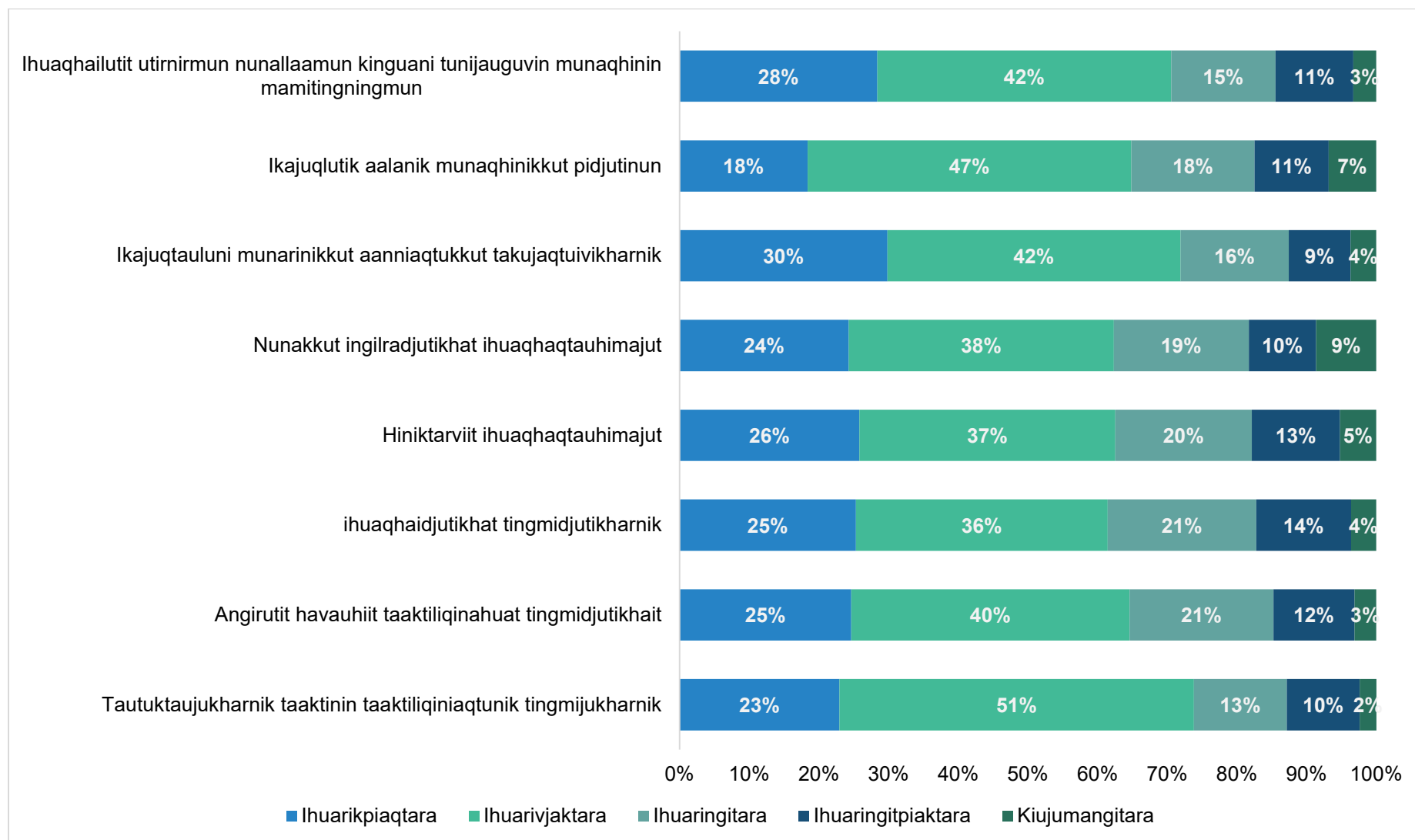
"Talvaniittunga HSC – Canada Inn unalu 12 ukiuqaqtuq irnira munaqtiublunga. Tamapta ihumajugut nakuungittugut qanurunaangittullu imingajunit."

"Talvuuna, pivaktugut 24nik ikaarninik ilitugidjutikharnik taima qimaaqtugut munarhiliqidjutikharnik, taima anginirmik auladjutikharnik, taima kihimi uuktufaagiaqaruvit munaqtikharnik."

"Piqangittuq munaqtiqangittuq/ikajuqtaujaumajunut munarinirnut aanniarvingmiitlutit. Ajungnaqtuq ihumaalukuvu aanniarnikkut qanurinianik uvalu ihumaliurutiqangitut humi uvalu qanuq ikajuqtaujaangni taaktiliaqtut najugaanin."

"Aanniarnikkut havaktit kangiqhipkaqtaghait ingilradjutikkut havaktit tapkua aanniaqtut upalungaiqtut utiriangini nunamingnun qilamik tuuliiqhimaikumik tingmitini tingmijunun."

Naunaitkut 2 – Qanuraaluktut Nakuuninnga Ikajuutimik Pijauhimajut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuarut (589 Kiudjutit)

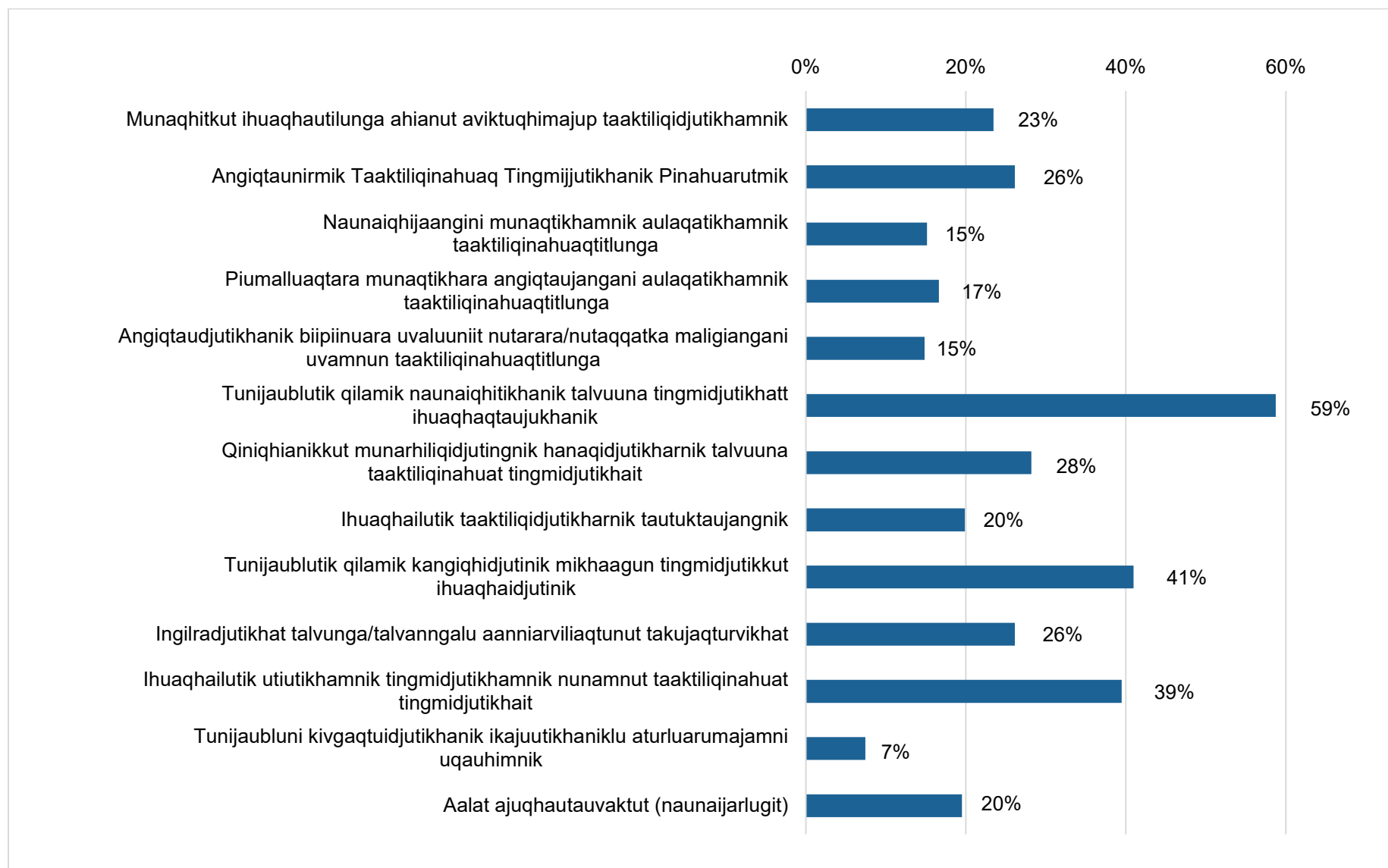

3.1 Ajuqhautit

Talvuuna nunalaani ihivriudjutikharnik, Nunavunmiutat apigijauvakhimajut ilitagijaangat taima akuktauvakhimajut ajungnautigijainik ajungnautigijainikluuniit talvuuna taaktiliqiniaqtun tingmitilunik, taimaitkumi, hunaujut ukuat. Napait, 52 pusat, uqaqtut atuqhimajut ajuqhautinik uvalu ajuqhautinik taimaali 42 pusat uqaqtut pingitut, imaa 7 pusat kiujumangitut.

Naunaitkut 3 uqatiaqtuq kiujutiqaqtunit ihumagijainik naunaitunik ajuqhautinik akhuurutiniklu atuqtainik taaktiliaqtut tingmidjutikhai. Ihumaaluutit mighaagun tuhaqtidjutikkut kangiqhidjutinik piqaqtut anginiqharmik kiudjutinik, imaa 59 pusat kiujut naunaijaqhugit qilamik kangiqhidjutinik mikhaagun tingmitip ihuaqhaqtauhimajut ajuqhautit. Pijaangat qilaminuaq naunairutikharnik talvuuna taaktiliqidjutikharnik (41 pusanmik), ihuaqhaidjutikharnik utigianganik tingmidjutikharnik (39 pusanmik), pijaangat angirutiqaqhimajut taaktiliqiniaqtun tingmidjutikhangit havaaqhangit (26 pusanmik), qulliujunik ihumagijauvakhimajut.

Naunaitkut 3 - Naunaiqtauhimajut Ajuqhautauvaktut Ajuqhautillu (337 Kiudjutit)

Inungnun naunaijautit kiudjutit ilaujut hapkua mikhaagun ajuqhautit uvalu ajuqhautit:

*"Talvani taaktiliqiniq ihuaqhijaukpat, ihuaqhijakharaluangit
tingmidjutikhanut qilamiuqtumik, ikittuni ubluni hivuani.
Upalungaijariaqaqtugut."*

*"Amigaittunnuamik ilitturipkaqtara irrira takujaqturvighaa itqaumaplugin
[Nutaqqat Aanniarvianin Kivataani Ontario-mi], talvannga uqaqatigijaamni
aanniaqtukkut aullaarnikkut tingmidjutikhanun ihuarhaqtauhimajuni—
talvunga kingulirmik."*

*"Nutaqijunga 10 ubluni pilunga tingmidjutikharnik aihimavikharnik talvuuna
MRI hamani Ottawa."*

*"My daakti uqaqtuq ihariagijamnik munaqtimik, kihimi aanniarviliaqtunut
tingmidjutikhait qin'ngijauhimmaaqtut huli. Ihuiguuhuuqhimajunga imaatutlu
akiliqhiplunga uvamnik."*

*"Tingmiurvighat agjariami nunalipaujami upautijaqtuqtautaanit unaguqqat,
aannialirumi."*

*"Naunaitumik hanaqidjutikharnik qanuriliugianganiq iniqhimajunik titiqanik
qanurlu pijaangat akikharnik/akiliktaujukharniklu taima taaktiliqiniaqtun
tingmijukharnik."*

*"Piqaqtukhaugaluq MALRUUNGNi ublungni ajuittiaqtuq
taaktiliqinahuarumik, nakuutqiamik pigiami taimaa PIQARMAT taimaa
amihut tingmidjutikhaq nutqaqtitaujuq."*

Taaktiliaqtut uvalu munaqtiit apiqhuqtaujut uvani taaktiliaqtut najugaini naunaijaiblutik angijumik ajuqhautinik uvalu ajuqhautinik iluani taaktiliaqtut tingmidjutikhainut auladjutaini. Ilangit hapkuat pijut uqaqatigiingnirmut (ukunatitut piinariaaqiningga naunaitkutanik tingmitinnagu, piqalluangittuq takunnaqtumik uqaqatigiingnirlu munaqtingit angirutinganik havaanga). Tamna hanaqidjutikhaq ikajuutikharnik uqaqtauvakhimajurlu ajungnautikharnik, ilaujut piqaluanginikkut ikajuutikharnik tingmijaangat (hilarlukpan), ajungnautigivakhimajainik ihuaqhaidjutikharnik utigianganik tingmidjutikharnik, piqaluanginikkutlu munarhiliqidjutikharnik ikajuutikharnik malikhautikharniklu tingmiligumik. Piqangitumik maningmik ikajuutikhamik imaatutlu akiliqhijukhaublunga maningmik uvamnik, takujauhimajuq una ajuqhautaujuq, imaatutlu ihumagijauvaktuq tapkuat aanniaqtut ihuiguuhuhutik uqaqpaktut imingajumik aangajaqtunik aanniaqtunik uvaluuniit munaqtuijunik nuutauvaktut tapkuangungitut imingajumik. Ilangit ilaujut pijariaqaqpaktut uqaqtiuhimaaqhutik taaktiliaqtut tingmidjutikhainut imaalu 'qaniqhgit.'

Hapkua qaffiuniit pihimajut aaniaqtunun uvalu munaqtinin apiqhuijunin naunaijaqhimajut ajuqhautit uvalu ajuqhautit:

"Aanniarviliaqtut najugait ihariahuktut amigaitunik Inuktitut-uqajuktut havaktit. Iningnikhat ajuqhaqtut tuhaqtitlutik avaliingaaqtitaublutiklu."

"Aanniaqtuq ingutaarnikkut ajuqhautinik, kihimi aanniarviliaqtut tingmidjutait qingijaujut munaqtimik. Akhuuqpiarutigivakhimajatka."

"Hiniktarvik tukkumaviga akiliqtaungituq tikitinanga. Hivajaqtunga aanniarviliaqhimajut tingmitikkut hivajautanut ihuaqhaijangini igluakhamnik."

"Ikajuutiqangituq ihuaqhainahuarnirmik tingmidjutikhanut taimaaqqata hilarlungnirmut. Qimaktauvaktugut ikajuqtikhaitumik uvaptingnik."

"Tamna uqaqtuq munaqtikhaqagakhaitunga, kihimik uqalimaittunga Qablunaatun kangiqhinaqtumik. Qanuqtut humungaujakhamnik pijukhauvik uvamnik avaliitumik?"

"Ilani aanniaqtuq aniqhaaqpaktuq—akunngani [Winnipeg] Kangirlinirmilu. Ihuaqhaijariikpaktukhaujut iglikhamnik iniqhijariiktukhaujut tikitinanga. Utaqqijugut Kangirlinirmi imaatut 4-6 ikarniit."

3.2 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Angiqtaujut

Aanniaqtailinikkut havaktiit naunaijaqtauhimajun ihumagijamiknik pilairutimingnik ajurharutinikluunniit atuqtauvaktun aanniaqtukkut aullaqhimatillugin Nunavunmiunnin. Kiujutiaqtut uqaqtut ihumalungnaqtunik akhuurutinikluniit aaniarvikmut aulaariagani kivgaqtugat atuqhimajainik pijutiqaqtunik agiqtauniginik munaqtinik, agiqtauniganik nutarap/mirrannuanilu aulariami, pivikhaqariagani hivunihijutinik pijutiqaqtunik aaniarvikmut aulaarnirmik taaktiliqinikutlu, aulariarniginiklu aaniaqtailinikut atuqtumik. Qanuq kitut aanniarviliaqtut tingmidjutait tunijaujut uvalu atuqtaujut (ilaujut quglukhimanikkut kangiqhimadjutiqaqtut, pitquhikkut ilihimajait, uvalu uqauhikkut pijaarnirit) naunaijaqhimajut ikitqiat angijut ajuqhautit.

Aanniaqtailinikkut havaktiit tunijun ihumagijakhanik hunanik havaktauttaaqtnun aallatqiinik pimmarigharnikkullu mighaagun Aanniarviliaqtukhanut Tingmidjutikhainnun Pinahuarutimun takujaqturvighakkut angirutikhaniklu havagutinik, ilaujullu angirutin munaqtiujun angirutillu aullaarutinik mirraanun nutaqqanunlu. Naittumik ihumagijaujut tunijaujut ataani.

Ihuaqhivaalirnit Pivikhaqarnigit:

- Havaklugit ihuangnikhait hapkununga Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat avatiini munaqtit.
- Nutarannuaq malrungnik ukiulik taaktiliaqtut tingmidjutikhainut pittailijakharingitait nutarannuaq aullaqtailijaujaami.
- Ikiklijumirutikharnik qullirutikhangit aulavikharnik taima piqaqtukhat 'angirutikharnik titirakkut nutaqiqivikharnik ihuaqhaidjutikharnik' pijaangatlu angajuqaangit munaqtiujunikluunniit kiujaangat HII/IMANNAQ apiqutingnun.

Ilinniarniq:

- Ilihautilugit inuit anginiqarnianik atiliurnirmik Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut titiqqanik qilamivjak.
- Iliharlugit aaniaqtut pihimalugit nutaat naunaijautit, ilaujut aaniaqtailinikkut naunaitkutit.

Hivitunikhait uvalu Auladjutikhat:

- Tujurlugit upautidjutikhat qilamik hiniktavikhanun upalungaijautinun.
- Pidjarikhihimalugit ikaarningit angirutaanit munaqtiujut unalu nutarannuat.
- Munarhitkut utaqiugiangani angirutikharnik tujuqtinatin kitunik titirangni.
- Ilitugipkarlugit aanniaqtuq hivunirmi talvuuna taaktiliqivikhanik tingmidjutikhainiklu naunaiqtakhainik.

- Naunairlugu Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut takujaqtuijukhaq titiraq ilaliutijaujukhat amihunik naunaitkutikhanik pidjutiqaqtunik ukununnga Inuit Nutaqqat Hivulliujuut Havauhikhaq (ICFI) pivikhanik aturninngalu, nakuungirutingit, nirijakharingitainik pittailijaujut, hunavaluklu.
- Piliurluni angiqtaujumut tingmidjutikhamut titiraqhimajut (pijuq aaniarutimut) nutaanguqtiriami angirutinga havaanga tingmigiami.

Inuit Nutaqqat Hivulliujuut Hanaqidjutikhangit:

- Uqautigilugit ajuqhautit tapkua atuqtaujuut uuktuutinun ICFI uvalu qanuq una hulaqutijuq Nunavunmi taaktiliaqtut tingmidjutikhainut auladjutait uvalu auladjutait. Una ilaqaqtuq nakuutqijani ihuaqhainirmik ICFI-kunut pijumajainik pivagiagani ihariagijaujuut nutaqaat qatangutiriilu ikajuqturiaganilu ihuaqtumik upalugaijarnirmik agajuqaanit munaqtiluniit naunairiagani aaniarvikmut aulaarnirmik upalugaijarnirmiklu.

Munaqtijuut:

- Pivallialutik GN-angiqtauhimajut munaqtijuut piliriakhaq (aadjigiiktumik ilagiiktunut munaqtijuut).
- Taaktiliarutikhait ukaullu naunaiqhithait munaqtijut havaktauvaktut atautikkut.
- Ihumamitigut aanniarutilgit aanniarviliaqtut tunijaujuut malruungnik munaqhaijinik.
- Tamaita taaktiliaqtut pittaaqtut munaqtikhamingnik.
- Pidjarikhimalugit tamaita aanniaqtut unalu munaqtijuut tunijauhimajut qilamik nalunaitkutaq angirutaanit, taimaa tingmidjutikhangit iniqhimajangit.
- Pivallialutik ajurnaittumik munaqtijuut uuktuutingit mikhigiangani pijumajangit titiqqangit.

3.3 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Ihuaqhaidjutikhat

Ihumaliurutit tunijaujuut inungnun naunaijaidjutinun uvalu aaniaqtunun uvalu munaqhijimun apiqhuutit hunat havaktaujaaqtut aalakiinik uvaluuniin ihuaqhijuumirlugit pittiaqhugit Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuarutit tingmidjutikhainut ihuaqhaidjutait. Naittumik hapkua ilaujut:

Tamaat Tingmidjutikharnik Ihuaqhaidjutikharnik:

- Akuniraalungmut tuhaqtitauvikhanik tingmivikhanik.
- Amigaitunik taaktiliqiniaqtun ikhivautangit tingmijaangat.
- Hivulliutijakhat taaktiliaqtut tingmitikkut aullaqhimajunut.

Nunakkut Ingilradjutit pijaangnirmunlu:

- Aikhiqtaqtut inungnik tingmihiarvingmin, kaipluarutit ikhivautat-pijaaqtut ingilradjutit, uvalu uqtaqqikharnitumik agjaqtaujuukhamik .
- Niqit uvalu tingminikkut Naunaitkutt tunijaujukhat tingmitilugit, taimaaqtilugit.
- Amigaitqijani ikajuutinik ihariagijaujuut iniqtiriagani aulariami akiligakhanik tuukhiutinik.
- Amigaitunik taaksinik naunaitkutingnik allanikluuniit ihuaqhaidjutikharnik pigiaqaqtun.

Havaktikhaqhiurniq, Ikajurniq Aanniqtailinikkullu:

- Aanniarvikmut aulaariagani havaktut ajugitut, tujurmipkailutik, kagiqhimalutiklu, ilitquhirmiklu qajaknaqtunik ajuiqhanirmik inuit ihumagitiariagani.
- Piqalluangingmat ikajuutikhamik ikajuqtaujumajunut tuuliiqhimajut tingminahuarumikluuniit.
- Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut havaktit hivajaqtaujukhat havangnaidjutaani imaalu havangnaiqqata.

Tuhaqtipkainiq:

- Tuhaqtihimaaqtinanik nunalaani tingmijukharnik titiraqtingit.
- Ihariagininnga apirhuutauqattaliqpaktut Apiqqutit (FAQ) makpiraanga taaktiliaqtut tingmidjutikhait.
- Atuqtauraangginnaqtuq Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut titiraqtakhat.
- Qaritaujakkut pulaarvinga tingmijjutikhamut titiqqanut naunaipkaidjutimullu.

Aulapkaidjutikhanun:

- Naunaittut maliktakhat tingmidjutikhanut akiliqtaujunut.

Aanniaqtailinikkut havaktiit tunivaktullu ihumagijanic ihuarhainikkut pimmarigharnikkulluunniit Aanniarnikkut Aullaarnikkut Pinahuarutikkut aullaarutikkut ihuarhainirnik. Hapkua ihumagijaujut ihuaqtut tingmidjutinun ihuaqhaidjutinun angigutit titiraqhimajut qulaani, uvalu ilaujut:

Tuhaqtipkainiq:

- Uqaqatigilugit tingminikkut titiraqtit nunallaani qilamik.
- Piliurluni Apirhuutinga makpiraaq ilihapkariami ikajuqtaunahuat havaanganut avikturhimajuni tingmidjutikhangit ajuiittiaqtut unalu munarhitkut taaktiliaqtut tingmidjutikhait titiraqtingit.
- Tunihilutit hivajagahanik kangiqidjutinik havangnaiqqat apiqhuutinik uvalu ikajuqtauluni.
- Havaklugit atuqtaujut aanniarnikkut/inungnun tingminikkut titiqqat uvalu piinariaqilugit uvani GN-kut qaritaujaliqiviani naunaitumik havauhigainik atungnikkut titirgat pijakhat inungnun, utirumik nunamingnun.

Aulapkaidjutikhanun:

- Havaaq taktakhaq titiqat pijait tingminikkut titiraqtit qilamik.
- Naunaiklugit takuuqhiqtakhait iniqhimaittut, ilaujut pitqujauhimajut atiliurviit imaalu pidjutiaqtut naunaittiaqhimajut pittailinahuarlugit iniqhimaittut takuuqhiqtaujukhat tujuutauhimajut ihuaqhaqtauffaaqtukhat.

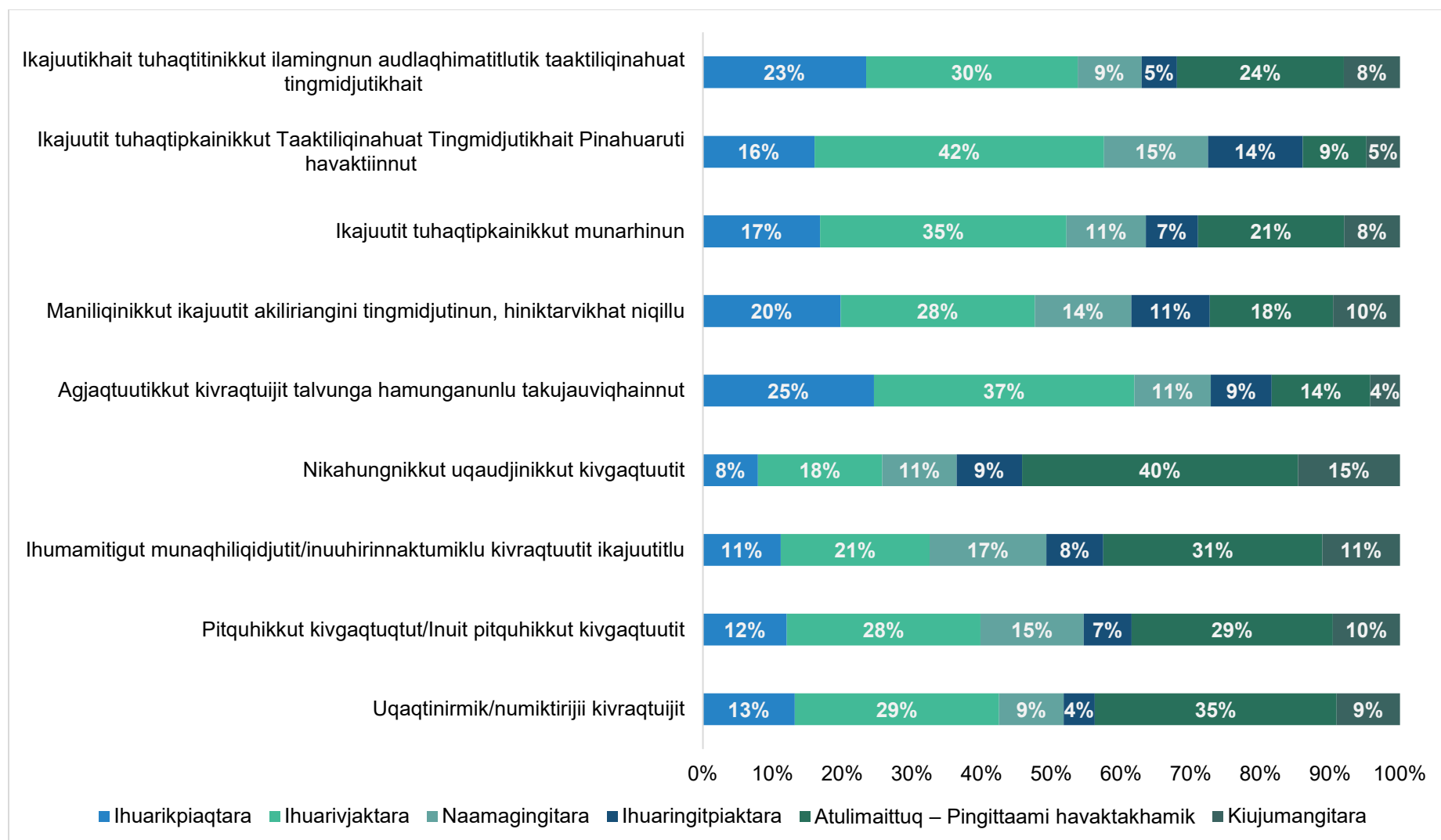
Taaktiliaqtut/Munaqtiujut Tingmidjutikhanut Angirutaa:

- Ihivriurlugu taaktiliaqtut/munaqtiujut tingmidjutikhamut angirutinga uumunnga ikajuqtaunahuaqtunut munaqtinnaguluuniit taaktiliaqtut tingmidjutikhait.

3.4 Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Ikajuutikhat imaalu Kivgaqtuidjutikhat

Tamna Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq qaujihaidjutikhat qiniqhiajut ihumagijainnik ihuarninganut Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut ikajuutikhat kivgaqtuidjutikhallu tunijauhimajut Aanniaqtailinikkut ilanganik Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Pinahuaruti. Qanurilinigit inuit naunaijaunmit uqautaujut Naunaitkut 4 ataani. Uqautaujut aalanik ikajuutinik aalatqiinik. Ilangit ilaujut pijariaqangitut nikangnikkut uqaudjinirmik, ihumakkut aaniaqtailinikkut ikajuutinik, uqaqtiliqtuinikkut pijaarnirmik, uvaluuniin pitquhikkut kivgaqturnirmik, aalanun—tapkualuat taaktiliaqtut tingmijut—naunaijarlugit ihagiahungniq ajuqhautinik uvalu ikajuqtaulutik uqaudjinirmik ikhurarnikkut najugaini.

**Naunaitkut 4 – Ihuarijaujuq Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Kivgaqtuidjutikhat imaalu Ikajuutikhat
(551 Kiudjutait)**

Piqaraluaqtilugit ikitut kiujut naunaijautaujut pijariaqangitut naunaijarlugit, aalat kiujut taijaujut amigaitunik Inuktitut havaktiit aanniarviliaqtut najugaini uvalu pijaarlutik inungnik uvalu uqaqtiliqtuijunun hapkununga atauttimi uqauhiqaqtunun iningnikhat uvalu aaniaqtut, naunaijautaujut akiit piqangnirit hapkua kivgaqtuutit piinarialgit.

*"Inirnikhaat uqaqtikhailliuqtukhat imaalu naunaittiarlutik
munaqtikhamingnik talvani upautivikharnik."*

*"Pipkailutit hivajautinik qungiakutlu uqaqtiliqtuijutinik ikajuutinik
aaniaqtunut aturiaqaqtunik uqauhirmik ikajuutinik."*

*"Angajuqqaangurlu, piqarluni uqaqtiliqtuijunun uvalu pitquhikkut ikajuutinik
ihuangniaqtut, tingmigaangamik ilihimanginikkut najugait."*

Naunaijaunmi kiujutiqaqtut ilituripkaijut ihariagijauniganik ilagiarutinik ikajuutinik, ukunigaluaq qatangutiriit nutaqalu. Naunaiqtauvaktuq angajuqqaat akuliangit aallanik ajuqhautiqarumik nutaraq nutaqqalluunniit aviktaukpata angajuqqamingnit taaktiliaqtut aullarahuarumik.

*"Piqangitpat nutarannuanik angajuqqaanut nutaqqanullu,
naunaiqhjidjavutit nutaqqat angajuqqaanut tingmitikkut aullariami
pittailihimaittumik."*

Taaktiliaqtunut Najugangat Aulapkaijiujut

Taaktiliaqtunut Najugangat Aulapkaijiujut aadlanut uqaqtait ihumagijangit, apirhuqtaunig, nakuuninnga havaat ikajuutingillu tunijaujut taaktiliaqtut tingmidjutikhait (ukunatitut numiktirniq, pitquhimut kivgaktiujug, timiqutigijangillu naunaijainiq, maniliqinirmut ikajuutikhaq, ihumamitigut aaniarutilgit ikajuutikhat, unalu nikahuktunut uqaqatigiiktumik ikajuqtaujuq). Iitarijaujut angijumik ajuqhautinik kihimi pittiarinikkut uqaudjinirmun. Aalangajut qitqani hunat piinarialgit taaktiliaqtut najugaini uvalu qanuq kivgaqtuutit tunijaujut.

Una uuktuutigillaklugu, uqaqtaujuq jalunaimi, Nunatsiarmi (GNWT) tunijuq piinarialeqihimaniq ihumamitigut aaniarutilgit ikajuutikhamik ukunuuna hivajautikkut inuit uqaqatigijakhait. Uvani Ottawa, Larga tunihimaarniaqtug pamphletmik uqaudjiukharnik nappangit hivajagiananik nampangit qimaavingnun tapkuninga apigijauvakhimajut qimagiangananik aanniarviliaqtut tukkumavianni taima idjuhianin. Tamangni Winnipeg uvanilu Edmonton hailijut ihumamitigut aaniarutilgit ikajuutikhat aanirnaittumiklu qanuriliurutikhat ihuarhigiami ajurhautingit. Hapkuat igluqpait tunittaaqtut pinahuarutinik ikajuutikhanik nutaqqat havangnaittukkut imaalu akhuuqhutik, ajuqhaqtitilutik angajuqqat. Nikahungnikkut uqaudjiniq uvalu aalat qanuginiit uqaudjinikkut unniudjutaugut piinarialgit aanniarviliaqtut najugaini. Ihumamitigut aaniarutilgit unalu uqaqatigiikhutik ikajuqtut kikliqaqtug; Kihimi Taaktiliaqtunut Aimaviinni Aulapkaijit

naunaiqhijut piqangittut ajuiqhattiaqhimaittunik ikajuutikhainnik ihuaqhautikhanik ajuqhautaujunut atuqtaulirumik.

Uvani Winnipeg, Kivallirmi Inuit Kivgaqtuqtut piqaqtut havaqatigiiktunik tapkua tunihijut amigaitunik kivgaqtuutunik ilaujut pijaarnirmik munaqhinun najugaini uvalu tingminikkut ihuaqhaijunun. Hapkua kivgaqtuqtut tunihijut uvalu ajuittiaqhimajut havaktut havagvingmi uvalu havaktut GN-kut, avalituuq Ottawami humi ikajuqtikhat tunijauvaktut talvuuna Ottawa Health Services Network Inc. (OHSNI). Una naunaiqtaujuq nakuujumik uuktuut piffaanginnarialik humiliqaak takujaujurlu aadlaittuq qanurittaakhaanik Winnipegmi taaktiliaqtut tukkumavianni.

Taaktiliaqtunut tukkumavianni aullaqtiit naunaiqhingittut numiktirijit ihumaluutaujunik, uqajuittut inuit aullaqpaktut munaqtiaqhutik uqaqtiliqtuiplutik ikajuqtikhanik, imaalu amigaitut havaktit uqaqtut Inuktitut.

Aulapkaijit pitqujait amigaigjuumilugit Inuit pitquhikkut pinahuarutit imaalu amigaigjuumilugit ulapqinikkut hulipkaidjutikhat taaktiliaqtut munaqtinullu, nutaqqallu.

Nutaqqanun munaridjutit ihumaaluutit uqautaujut atadjutiqaqtut taaktiliaqtut tingmidjutinun, humiluat nutaganuat nutaqqallu ilaujut aaniaqtut. Nutaqqanun munaqhijut timiujut ilaujaaqtut aangajaangnaqtunik atungnikkut angajuqaanin.

Aulapkaijit naunaijaqtait tutqikhainikkut ajurnavjaktunik ukunani Aanniarviliaqtukhanut Tingmidjutikhainnun Pinahuarutimin piniarhimadjutikhaniklu imaatan Jordan Hivunikhaliurutait ukuallu Inuit Nutaqqat Hivulliujuun Piniarhimadjutini (ICFI). Nutaqqat ataani malruk akiliqtauvaktut ataani Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq, ICFI angiqtaujuq nutaqqanut malrungnut hivulliuqtaujuq inmikkut tingmidjutikhanut ihuaqhaqtauhimajut ihuaqhaihimaittumik. Una aituivakhimajuq auladjutikharnik ajungnautiaqtunik ilaqaqtuniklu avinikharnik talvuuna tingmitilunik.

Anginiqhaq amigaijuumijut qaffiuniit nutaqqat taaktiliaqtut najugaini—pihimajut hapkunanga ICFI maniliqtuinnikkut—unniudjutaujut, imaa 25 pusat tamainun akitujuumijut uvani 2023mi. Ilangit aulapkaijit itqaijut kivgaqtugat nahautit avatquhimaginaqtut ajuruirutikhanik, pijariaqarmata ahianik hiniktarvikhanik ilaa hiniktarvikni, pipkaijut ilagiarutitik aulanikut akhuurutitik.

3.5 Taaktiliaqtunut Nayugangat

Taimaa taaktiliaqtut najugait uqautaungitut uvani Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhat, katimadjutit havauhiit tunijaujut pijakhanik pijaangini tautuktujaagutimingnun taaktiliaqtut najugait uvalu aalat qanuginiit hiniktarviit taaktiliaqtut tingmijunun. Nunavummiut atuqpakhimajait anginiqaqtut ilangit tamainni aanniarviliaqtunut tingmidjutikhanut nunagijainni nunangillu.

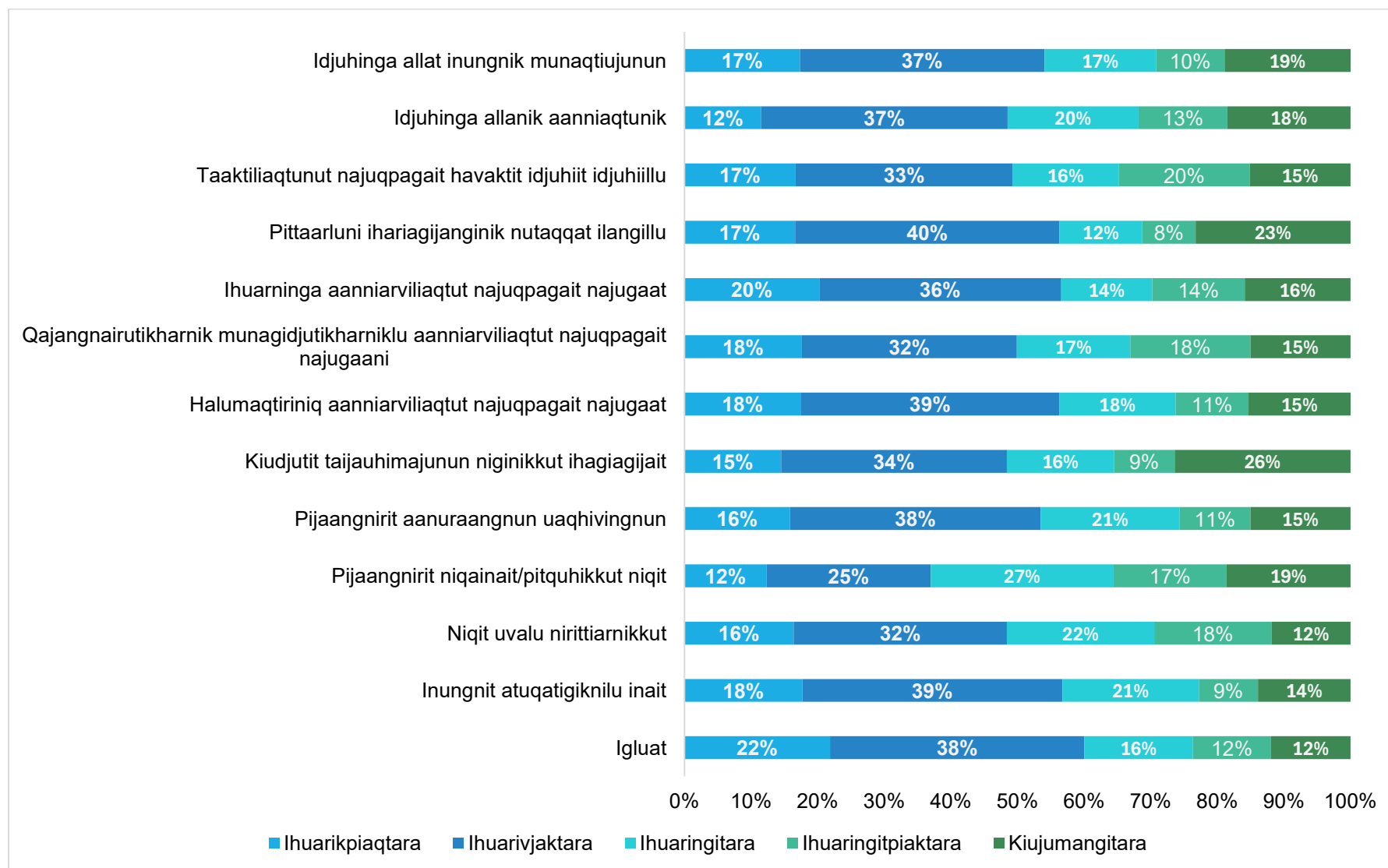
Naunaitkutt ataani takunnaqtut qanuriliningit inuit naunaijaunmit. Kivgaqtugat aulauqatilu uqaqatiriigutit pipkaijut ilagiarutinik ihumagijakhanik hunanik Nunavumiut uqaqhimaqut nakuuniganik aanniarviliaqtut tukkumavianni hiniktarvikhaniklu.

Naunaitkut 6 unniudjutit inungnun naunaijautini kiujut' tamaat aktilaangit nakuunikkut taaktiliaqtut najugait, tautuktitiblutik mikijumik ihuarijamingnik taaktiliaqtut tukkumavingni igluqpait (iglut, niqit uvalu nigittiarnikkut, niamnginaqtumik, halumanikkut, aanuraanik uaqhiviit). Tamna qaritaujangni naunairutikhaq naunairutiqaqtuq humi inikhalik ihuaqhaidjutikharnik aanniarviliaqtut najugaani ikajuutikharniklu, ilaujutlu:

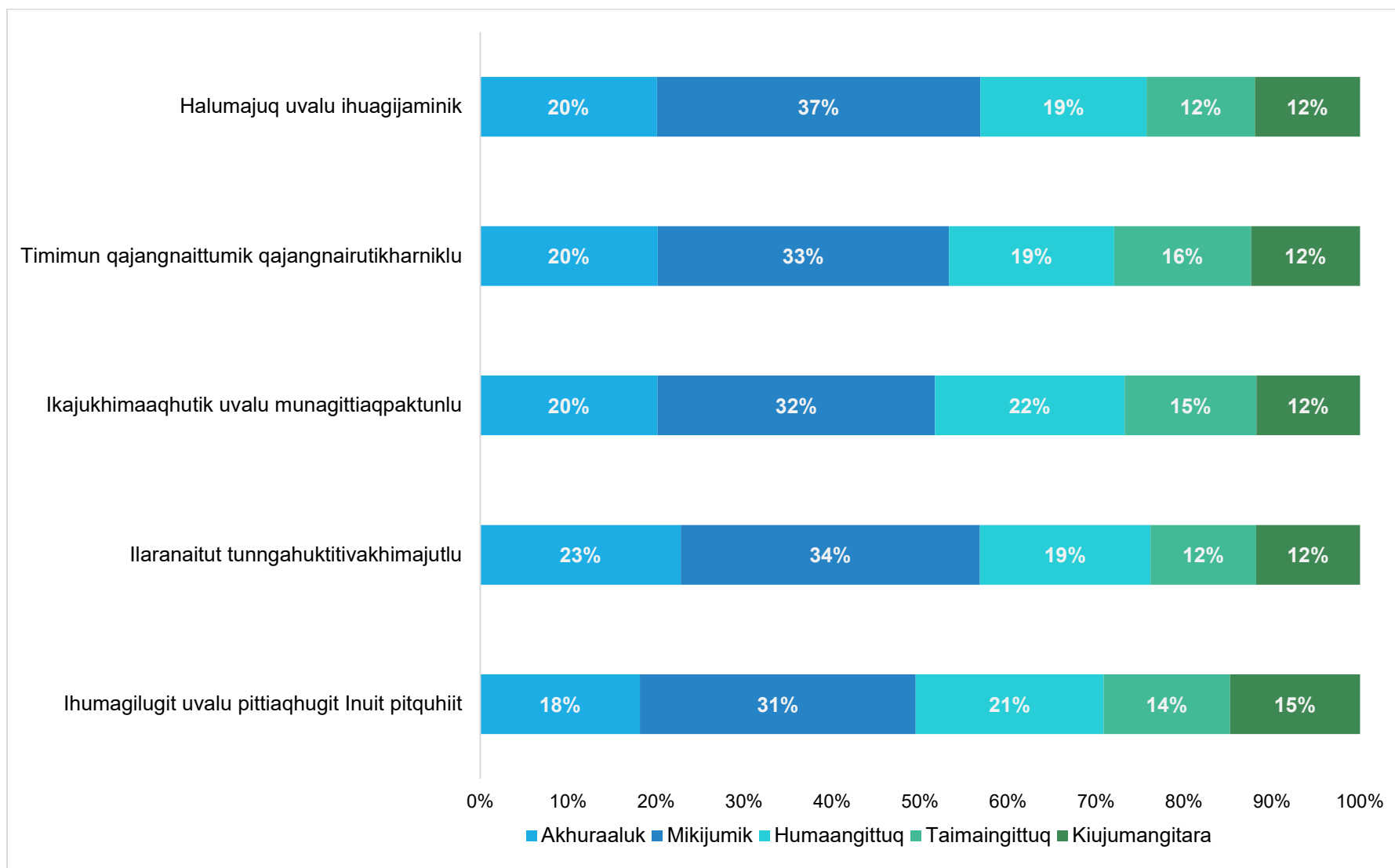
- Pijaangat pitquhiliqinikkut nunamilu niqinik
- Munaqtiujut ukuallu taaktiliaqtut idjuhingit
- Pijaangat nirdjutikharnik pidjutikharnik, niqinik, niritiarutikharniklu
- Pittaarluni pigiami ihariagijanginnik nutaqqat

Apirijaugaangat tamaat ihuarijait aanniarviliaqtut tukkumavianni halummaqtirniq, niglaumanig, iqaijangnikkut qajangnaitkutikhanik pittianirmiklu Inuit pitquhiinnik, aallatqiinik kiudjutinik tamainni aallatqiiktuni ihuarijainnik, ilanginnut kiudjutaujunut inugiangningit ihuarijainut, ilangit ihuarijaujut, ihuaringittait ihuaringittainut; takulugu Naunaitkut 5 unalu Naunaitkut 6 ittumut.

Naunaitkut 5 - Qanuraaluk Ihuarijaatik Taaktiliaqtunut Najuqpagait (516 Kiudjutingit)

Naunaitkuti 6 – Naunaituq Atuqpakhimayut Taaktiliaqtunut Nayugangat (507 Kiudjutingit)

Aalat uqaqtaujut tunijaujut inungnin naunaijautinin mikhaagun taaktiliaqtut najugait ilaujut:

- Ilangit unniudjutit tapkua aanniarviliaqtut najugait piqaqtut pittailidjutinik maligahanik uvalu mihigimaniaqtut imaa "aulaviit" uvaluuniin avatqutugit havagvikjuat. Talvanga kihianin, hiniktarviit tunihimaaqtun ikiniqaqtunik malikhautikharnik namagiinagiaqaqtun kihimi qajangnairutikharnik ikiniqaqtuniklu pidjutikharnik ikajuutikharnik.
- Ihariagijaujuq amihunik Inuktut uqajuktut havaktut aanniarviliaqtut tukhuarvianni.
- Kangirlinirmi igluqaluangitut, tughlauqhutik taaktiliaqtut najugahainik uvani nunallaami.
- Ihuaqtumik manikhaqtitaувaktut aanniarviliaqtut tuhaqtauvianni anginiqaqtut. Akhurnaqtuq qinigianganik ihuaqtunik aanniarviliaqtut najugait taima ataaniitunik alrujaqangitunik.
- Piqaqtuq angijumik ihumaaluutinik mikhaagun taangakkut uvalu avatiini aanniarviliaqtut najugait.
- Anginikhaq pitquhikkut pittiariniq kangiqhimanirlu Inuit pitquhitigullu pidjutikharnik (imaatun itunik, pitquhiliqinikkut nunami niqikharnik).
- Aanniarviliaqttaujut atuqpakhimajut pittiaqhimaittumik idjuhirmik inuinnaungittunit aanniarviliaqtut tukhuanut havaktit qaujimajukhat Inuit Qaujimajatuqangit hivunikhaliurutait).
- Amigaitunik ilihairutikharnik talvani aanniarviliaqtut tukhuarvianni.

Hapkua akiit ataani uqaqtaujut titiraqhimajut qulaani.

"Nakuutqiamik akhuurninnga piliuqtaujuukhaq naunairiami titiraqtinga uumani munarhitkunni taaktiliaqtut tuhaqtaujuuni uqaqtut kangiqhigiamilu Inuktut."

"Pipkailutit hiniktarvikhanik ihariagijaujunik, uaqhiviknik, uaqhiviknik, nirjaaganilu atuqtakhanik."

"Ihariahuktugut aanniarviliaqtut tukkumavianni Kangirlinirmi utaqqiluta tamuakhanik hailijunik ingilradjutikhaniklu."

"Tamna aanniarviliaqtut tukkumavianni hivunngani havaktitlu taimaaqtukhat uvaptingnut tamapta taangarnik, angajarnaqtunik imingajunik imaalu aanniaqtunik munaqhijukhanik inungnik. Uvagut munarijakhavut."

Taaktiliaqtut munaqtiillu uqautigijait inmi ihumagijait taaktiliaqtut najugait qungiaqhugit hamma:

- Igluat amigaitpallaangittut imaalu inuit malruiqtuqtukhat, ilaani aallatqiiktut arnaujut.
- Ikliit ilaani halummaqtaungittut, ilangitlu naammagingitait.
- Taimaa munariniq ilitarijaujuq nakuujuq aanniarviliaqtut tukkumavianni, ihumaaluutigijaujuq aanniaqtut taaktiliaqtut munaqtingillu.
- Kangiqhittialuagungnaiqhuni ihuangnikhaanun ikajuutinik imaatan nikangnikkut uqaudjinirmun, maniktigut ikajuutinik, ihumakullu aanniaqtailinirmun inuuhiqattiarnirmunlu ikajuutit.

Uqautiit ikajuqtaujunit munaqtingrniitllu ilaujut:

"Nakuutqijauniaqtuq—ilaani tipaitpalaaqpalaahuni, niqainait hamani."

"Amirittiarniq pittailidjataujuq."

Inuglugijauniq inugluguhungnirlu iluani aanniarviliaqtut tukkumavianni unniqtauhimajun, kihimi, piqaqtuq ilanginnik aanniarviliaqtut tukkumavianni talvani una ajuqhautaulluaqpaktuq. Inuit ikajuqtaunahuat naunaiqtait ilaani taaktiliaqtut havaktut qun'ngiaqtititjut qanuriliurutingit inmiknut havaktinginnut, taimaa Nunaqaqqaarumik, ilaujut takunnaqtuq mikkauvallaaqtunut, nutaalluuniit piqalluangittut Qablunaatitut uqauhinga ajuitamangnik.

"Inuit aanniaqtut/munaqtiujut pittiaqtaujuqhat hapkunanga taaktiliaqtut najugaanin uvalu pijaungitut qujaginaq."

"Tapkuat tamaita kangiqhimajukhat qanuqtut ajurnaqhitiikhainnik anijaami aimavingmingnit aanniaqtunut pidjutiqaqtunik imaalu mamihaidjutikhanut inungnut pittiarinmik kangiqhidjutikhainiklu."

"Aimut havaktit ahinirmiut uvalu ihuangitumik pidjutiqaqtut Inuit uvalu pittiaqhugit ihuangitut."

"Uqaqtaungittuq Inuit pitquhiinnik pinahuarutingit. Piqaqtuq inuglugijaunirmik talvani Larga Yellowknife."

3.6 Uqaqatigiikniq unalu Naunaitkutanik Aadlanut uqaqtait

Inungnun naunaijautit qiniqhugit qanuq kitut kangiqhidjutit taaktiliaqtut tingmidjutikhainut kivgaqtuutit tunijaujut uvalu ajuittiaqhimajut. Inungnun naunaijautit kiujut unniudjutit tapkua atuqtauluaqtut kangiqhidjutit haffumuuna nunallaani munaqhitkunin uvalu havaktut, maliktaujut munaqhinnik ajuittiaqhimajut. Tainiit qanirmun, ilakkut ilananunlu, atiliuqhugit qanuq kitut kangiqhidjutit pijaujut, ikilijuumirlugit qaritaujakkut kangiqhidjutit tuhaqtidjutillu.

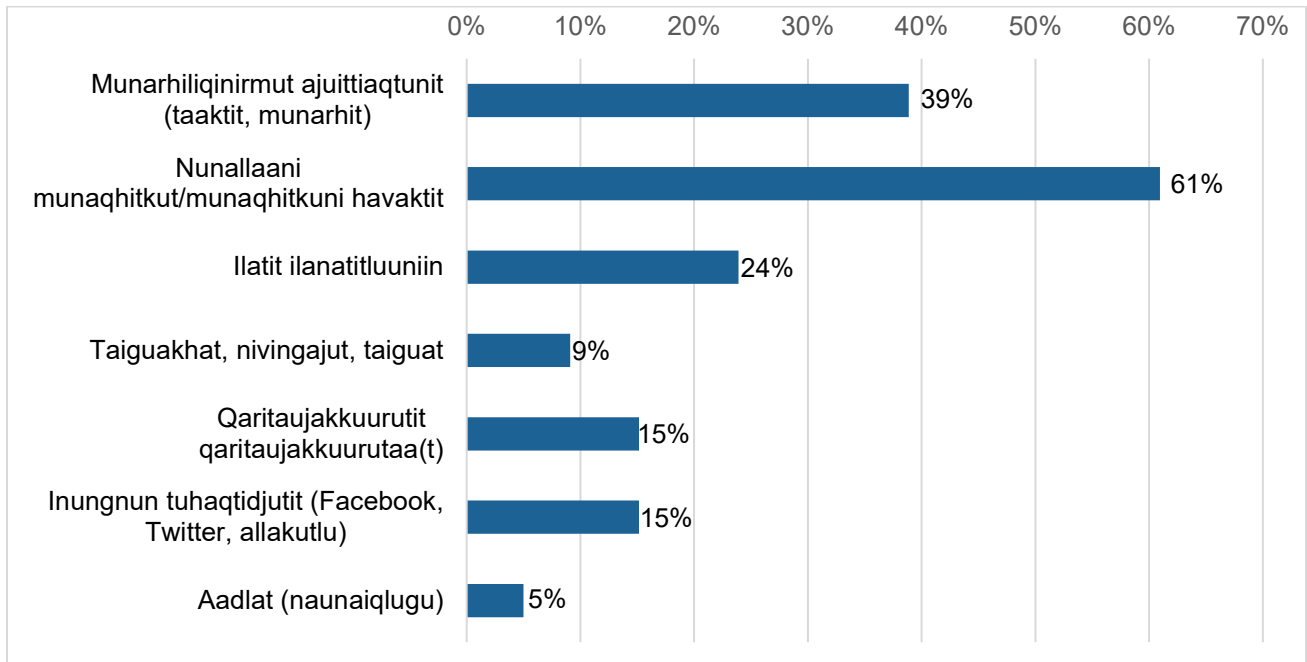
Aalat qanurit tapkua kangiqhidjutit tunijaujut naunaijaqhimajut ilaujut:

- GN-kut qaritaujakkuurutaa imaaluuniit GN-kut qaritaujakkut titirarviit

- Naunaitkutaq ilaliutihimajuq tingmitip tingmidjutikhangit
- Qulangnaijautinun havagviangit
- Ilihimanig pijuq inmikkuq ilihimanig
- Inungnun tuhaumapkaidjuginin
- Tuhaqhimajait

Amigaitqiat napait, 54 pusat, kiujut unniudjujuit tapkua kangiqhidjutit taaktiliaqtut tingmidjutait ajungnangitut paqitijaamingnik, atungniq uvalu kangiqhimablutik, taimaalu 33 pusat pingitut. Amigainiqhat, 85%-gujut, uqaqtut hivunihijutit qahaktut aturumajamikni uqauhirijamikni, 11%-gujut ihumajut taimaigituq. Naunaitkut 7 takuupkaijuq taaktiliaqtut tingmidjutikhait' hivulirmi ihuaqutinik hivunihijutikhanik.

**Naunaitkut 7 – Hivulliqpaanga Pivighat Naunaitkutkhat Taaktiliaqtut
Tingmidjutikhainut Pinahuaruti (561 Kiudjutit)**

Uqautiit pihimajun talvuuna inungnun naunaijarnikkut uqaqtauvaktun kaffiujunik pidjutainnik, ilaujullu:

- Piqalluanguinmat tuhagakhamik unalu naunaitkutaq pijuq taaktiliaqtut tingmidjutikhait, ukunatitut tingmidjutikhangit, taaktiliqivikhaq, taaktiliqijjutikhaa, tingmidjutikhangillu naunaitkutat. Aaniarvikmut aulaariagani havaktut qaujpkaijariaqaqtut aaniaqtunik aulauqatiniklu aulaariami ihuaqhaqhimajunik hivuani aulaariaqtinagut.
- Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut inuit ihariahuktut aallanik naunaitkutikhanik taaktiliaqtut tingmidjutikhainut atugakhainut maliktakhanullu, taimaittut hunat pillahidjutikhanut utiqtidjutikhaniklu havaktaujukhanik. Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq nakuutqijamik naunaiqtaujukhaq aanniartunut.
- Piqalluangittuq uqaqatigiikniq ukunanit hilataanit nunavunmit unalu GN-kut munarhitkunnit ajuittiaqtut.
- Inuit tadj ajuqhaqtut hivajarlutik taaktiliaqtut tingmidjutikhainut havagviat taaktiliaqtut tingmidjutikhainut aullaqhimatitlugit.
- Nuutaanguqtiqhimajut tuhaqtitijaangat hanaqidjutikhangit tukhiqtauhimajut, taima pihimaitumik titirangnik iniqhimajunik titiqanik.

Una kiudjutikhaq ikajuutiqaaqtuq uqaqtaujunin kiujunit nunalaani ihivriudjutikharnik.

"Ajurnaqpiaqtuq ihumaalukkuvit aanniarutiqarjuaqtunut, ihumaliuqhimaittutit humi qanurlu ikajuqtauvigivaktarnik aanniarviliaqtut tukkumavianni uqarviqattaqattariamik inuk munaqtiinnitlu."

"Takuuqhingitara kingungani; tuhaumangittuq."

"Havaktit ihuaqtumik munarijaangini aanniarviliaqtut tingmidjutait havauhiit uvalu ililutik tunihijaangini tuhaqtitinikkut."

"Pilugu tingmidjutikhaq piinarialik qaritaujakkut titiqqilviagut utaqqihuirugu titiraq aadjiliuqhimajumik."

"Nakuuqpiaqtuq piqariami qujaginnanik timiqutinik/ikajurutiniklu ihuaqtumik hailihimajun talvani havangnainnirmi."

Taaktiliaqtunut tukkumavianni naunaikpagait ilanginnik ajuqhautauvaktunik taimaa ikajuqtaunahuat pivikhaqaqtut, kangiqhijaamilu, Naunaitkutkhanik tunijauhimajut inmiknut. Uqaqtut ikajuqtaujumajut ihariagijut akhuraaluk uumunnga "himmautingit hunavaluit" atauhiq taaktiliaqtut tukkumavingit uqaqtait:

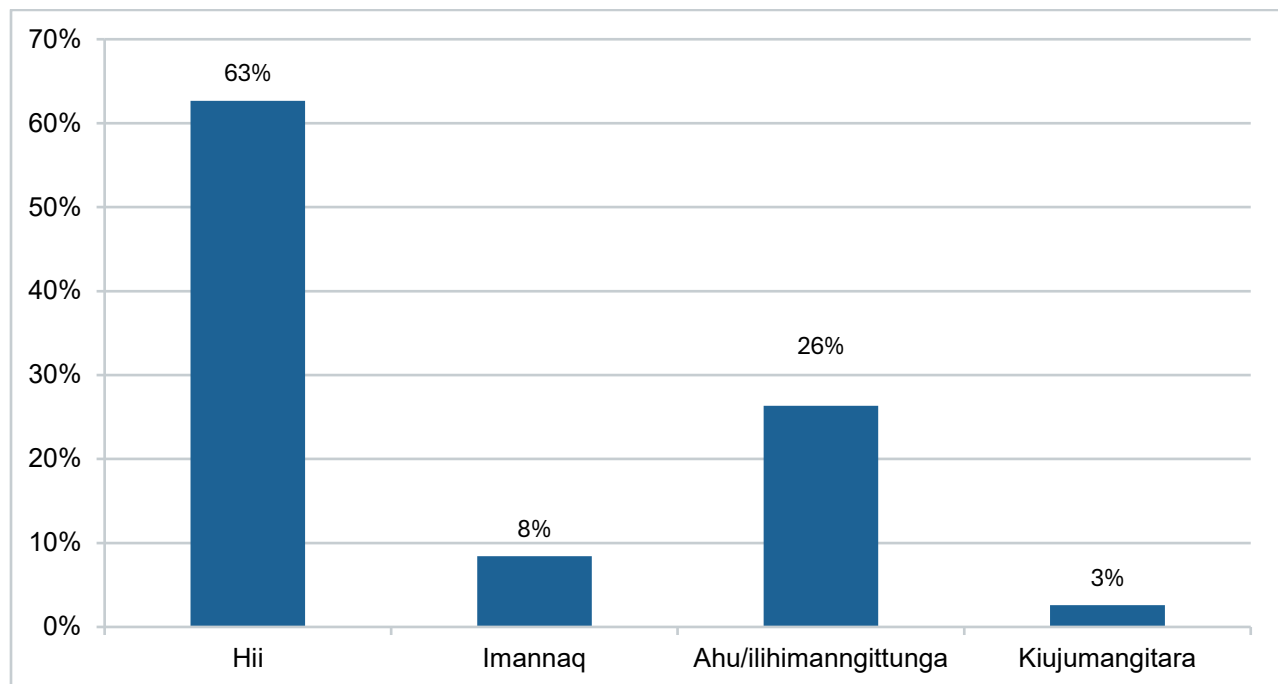
"[Aanniarviliaqtunut tingmijukhat] ikajuqtauvaktut upautilutik takuuqhirvikhanik, kihimi algangmingnik ilihimagamik hunanik havauhikhanik qanuqtullu havaktauvagiakhainik. 30-40% pivikhaqarnigani, kangihtagitut havauhirmik."

Tamna pijauninnga naunaitkutaq tuuliiqhimaittumik pijuq akhuurutaujuq ihumaaluutigijaujuq pimmariktumik pijuq uumunnga Aanniarviliaqtunut Tingmidjutikhainut Pinahuarut. Una naunaituq tamainit ihuaqutinit hivunihijutinik naunaipkutiniklu katitiqtauhimajut uqaqtiriigutinit havauhirmit. Taati-nain pusat (39 pusat) naunaijautit kiujut uqaqtut tunijaungitut kangiqhidjutinik qilamik, taimaalu 52 pusat uqaqtut pihimajatik.

Unalu, naunaittuq tamainnit nampanik tunngavingit naunaiqtaalu uumani Naunaitkut 8, piqaqtuq hakugiktumik ikajuutikhamik paqigiami himmautinga, qaritaujakkut ittut unalu qaritaujakkut tunngavinga tunigiami naunaitkutaq taaktiliaqtut tingmidjutikhait. Apiqhuijut tuqighaqtajut tapkua Nunavunmiun piumajut hivajautikkut-pihimajut qaritaujaliquviit uvaluuniin nakuutqiamik tuhaqtitinikkut uvalu tuhaqtidjutit pijaulutik qaritaujakkut.

Tapkuninga tautukhimajaminik pivaktut ilangit qajagijaujukhat; kihiani. Piqaqtuq ilagijanganik uumannga amihuuninngit nalujut piniaruknaqhiuq himmautinganik unalu qaritaujakkut ihumagilluaqtait qanuriliurutingit tunigiami naunaitkutaq Nunavunmiunut, unalu taaktiliaqtut tingminahuat talvunga, uuminnga taaktiliaqtut tingmidjutikhangit unalu taaktiliaqtut, unalu naunaitkutaq piniaruknaqhijuuq nanminiqagtut hiamitiqtaulimaittullu naunaitkutaq iglulgit qaritaujakkut tunngavingit.

**Naunaitkut 8 – Ihumagijaujuq Pijaagani taaktiliaqtut Tingmidjutikhait
Hivunihijutininik Aulaariagani 'App', Qaritaujami Qungiakhat, Qaritaujamiluniit
(581 Kiudjutait)**

Talvuuna uqaqtaujuqhat iliqatigiikhimajut talvuuna ihivriudjutikharnik, Munarhiliqijitkut havaktiit naunairutiqagtun ikajuutikharnik angiklijumirutikharnik pijaangat naunairutikharnik talvuuna qaritaujakkut hanaqidjutikharnik qaritaujaliquidjutitigunlu atuqtakharnik taima tunijaangat taaktiliqiniaqtunik tingmijukharnik pigiaqaqtunik qinigianganik kihititirutikharnik Naunaitkutngnik, tautuktaujukharnik najugaini humiinmangaatlu, humilu Munarhiliqijitkut havaktiit iliugaqtaugiaqaqtun naunairutikharnik. Ikajuqtikhaqaqtuq taaktiliaqtut tingmidjutikhainut uuktuutikhanut (app) atuqtaulajuq hivajautinnuanut, pipkaqhugit inuit ajurnaittunik aullautikhanik Naunaitkutkhanik, atuqtakhanik ikajuutikhaniklu.

Aanniaqtailinikkut havaktiit pitqujaillu aallanik ilitturipkaidjutikhanik tuninikkut naalautikkut, ilitturipkaidjutikhanik nivingajukhanik taiguakhaniklu munarhitkunni aallamun hakugikharnikkut tuhaumapkaidjutikhanik ilitturipkaidjutiniklu tuniurhaidjutikhanik.

4. Iniqtirutaa

Tamna katimadjutikhangit hanaqidjutikhangit aulatitivakhimajut ilagijainik Nunavut Kavamangit Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq (MTP) ihivriuktukharnik aulatitivakhimajut ihuaqtunik kiudjutikharnik talvanga amigaitunik tigumidjutiqaqtunik, ilaujutlu GN-kut Aanniaqtailinikkut Havaktiit (tamangnik Inuit Inuinaungituniklu), taaktiliaqtut tukkumavianni, ikajuqtaujumajut, havagviit kivgaqtuijut, Nunavunmiullu.

Taimaa kiudjutingit pijait pingittut tamaat pijut aaniarviliaqtunut tingmidjutikhait atuqtamiknik, tunijuq nakuujunik naunaijainiq atugakhamut ihuarhainiq. Hapkuat ihumagijakhat tuhaqtitauniaqtut pivalladjutikhanut ihuaqhaqtauhimajunik Taaktiliaqtut Tingmidjutikhainut Atugakhaq, nahuurijaujut aulladjutikhainnik 2026mi. Tamna tukhiqtauhimajuq nuutaanguqtiqhimajuq aulaniaqtun naunaijaijaangat allatqiinik nunalaani pidjutikharnik ikajuutikharniklu ihuaqtumik, pigiaqaqtunik, pitquhiliqinikkutlu ihuaqtumik ikajuutikharnik tamainun Nunavunmiunun.

Uqautaujut pijaujut, tapkualuat aaniaqtut uvalu munaqhijut kitut tingmihimajut ataani MTP uvalu ilait, aghuurutigijaat akhuurnaqtut havauhiit pijaangini aaniaqtailinikkut munagidjutit. Taimaa kiudjutingit naunaiqtait quviagijait ilangani, akhuurutaujut ihumaaluutigijaujut ilitarijaujuq ihuarhaqtauhimmaaqtuq ukunuuna ihuarhaininnga uumannga atugakhat inmikkut unaluuniit ukunuuna aulapkaininngit uumani Taaktiliaqtut Tingmijjutikhaa Pinahuarut.

Ilaliutihimajuq A: Inungnun Naunaijautit Inungnilu

Hapkua Naunaitkutt tunihijut inugiangniinut aviktuqhimajut 706 kiuvaktut inungnut naunaijautinut.

Naunaitkut A – Aviktuqhugit Arnaunikkut/Angutaunikkut

Kiudjutit	Qaffiujut Kiudjutait	Pusatingit
Arnaq	565	80%
Angut	135	19%
Angutaunngittuq/Arnaunn	3	0%
Kiujumangitara	3	0%

Naunaitkutinga B – Avikturlugu Ukiuq tamaat

Kiudjutit	Qaffiujut Kiudjutait	Pusatingit
18-30 ukiuqaqtut	157	22%
31-50 ukiuqaqtut	323	46%
51 hamunga 65	203	29%
Avatqumajaga 65	20	3%
Kiujumangitara	3	0%

Naunaitkut C – Aviktuqhimajuq Avikturhimanirmi Inuuhimajut

Kiudjutit	Qaffiujut Kiudjutait	Pusatingit
Qikiqtaaluk Avikturnia	192	27%
Kivalliq Avikturnia	286	41%
Kitikmeot Avikturnia	99	14%
Iqaluit	122	17%
Hilataanit Nunavut	7	1%